

[REDACTED]
Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

- Aan: Zie verzendlijst

Telefoon [REDACTED]
Telex 32374 KYDER

Uw brief Uw kenmerk

Ons nummer

Datum

DIS/91/153/1378

14 maart 1991

Onderwerp
CVIN-bijdrage

1. Als bijlage bied ik U aan de MID-bijdrage ten behoeve van de CVIN-vergadering van 21 maart a.s.
2. Zonder bijlage is deze brief ongeclassificeerd.

Het Hoofd Militaire Inlichtingendier
voor deze
het Hoofd Bureau Inlichtingen

[REDACTED]
Luitenant-Kolonel

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
[REDACTED]

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

[REDACTED]

Verzendlijst behorende bij brief nr. DIS/91//53/¹⁸ d.d. 14 maart 1991

<u>Aan:</u>	<u>Exemplaar nr.:</u>
Voorzitter CVIN	1
Hoofd BVD	2
Hoofd IDB	3
BuZa/DAV	4
BuZa/AMAD t.a.v.	5
Plv. Hoofd MID/KM	6
Plv. Hoofd MID/KL	7
Plv. Hoofd MID/KLu	8
<u>Intern:</u>	
H/MID	9
HSI/MID	10
HBI/MID	11
SV/CI/MID	12
Bureau Inl/MID	13 t/m 16
MID-Archief	17

CVIN-BIJDRAGE VAN DE MILITAIRE INLICHTINGENDIENST

A. MILITAIRE AKTIVITEITEN/ONTWIKKELINGEN

1(C) LANDSTRIJDKRACHTEN

a. Algemeen

De oefen-/opleidingsactiviteit bij Sovjet en NSWP-landstrijdkrachten in Centraal Europa werd gedurende de verslagperiode over het algemeen als routinematig beoordeeld en gekwalificeerd als gering. Voor wat betreft de Sovjet Groepen van strijdkrachten werd het activiteitenbeeld grotendeels bepaald door basis- en functieopleidingen van nieuw binnengestroomd personeel, volgend op de najaarspersoneelsrotatie van 1990, en door onderdeelopleidingen op relatief laag niveau.

b. Terugtrekking Sovjet strijdkrachten

Gedurende de verslagperiode is ook de terugkeer van Sovjet strijdkrachten uit Hongarije, Tsjechoslowakije en Duitsland evenals, hoewel in geringere omvang uit Polen, naar de Sovjet Unie voortgezet. Voor wat betreft Hongarije en Tsjechoslowakije verloopt de terugtrekking, voor zover bekend volgens plan en kan rond medio 1991 worden afgesloten. Met betrekking tot de terugtrekking van de WGF, uit Duitsland werd bekend dat in 1991 vier divisies naar de Sovjet Unie zullen terugkeren, in 1992 vijf divisies, in 1993 vier divisies en in 1994 de resterende twee. Verspreid over die jaren zullen ook steunende en verzorgende eenheden terugkeren alsmede de luchtstrijdkrachten. Besprekingen tussen Moskou en Warschau over een volledige terugtrekking van alle Sovjet strijdkrachten uit Polen duren nog voort.

2(C) LUCHTSTRIJDKRACHTEN

a. Reorganisatie Tsjechische luchtstrijdkrachten

De reorganisatie van de Tsjechische luchtverdedigingsstrijdkrachten is in oktober 1990 begonnen en zal ongeveer in 1993 worden afgerond. Het doel is om de middelen zodanig te verdelen, dat Tjechoslowakije "rondom" wordt verdedigd. Daarom worden verplaatsingen van eenheden van het westen naar het oosten verwacht, omdat de luchtverdediging momenteel grotendeels naar het Westen is gericht.

b. Voltooiing terugtrekking Sovjet gevechtsvliegtuigen uit Tsjechoslowakije

Op 21 januari 1991 werd het laatste Sovjet Jagerregiment naar de SU teruggetrokken. De verplaatsing werd ondersteund door transportvliegtuigen. Hiermee beschikken de Sovjets in Tsjechoslowakije nog slechts over een aantal transportvliegtuigen en helikopters. Medio 1991 zullen alle Sovjet luchtstrijdkrachten Tsjechoslowakije verlaten moeten hebben.

ONTWIKKELINGEN IN SOVJET BOUWPROGRAMMA'S 1980-1990

a. Onderzeeboten

Vier grote scheepswerven in de Sovjet Unie hebben in de tachtiger jaren totaal 93 onderzeeboten geproduceerd met een jaarlijks gemiddeld totaal tonnage (oppervlakte waterverplaatsing) van 55.000 ton. In 1980 werd de hoogste produktie van het decennium gehaald en 1982 boekte het laagste tonnage. De Sovjet Unie is in de tachtiger jaren begonnen met de bouw van grotere onderzeeboten, zoals de TYPHOON, DELTA-IV, OSCAR-I en OSCAR-II. In 1990 zijn er in totaal 11 onderzeeboten gebouwd met een totaal tonnage van 73.900 ton. Dit is het hoogste tonnage sinds 1975 en zal hoogstwaarschijnlijk ook de piek van de jaren negentig vormen. In 1991 zullen naar verwachting zes onderzeeboten worden voltooid met een totale opp. waterverplaatsing van 41.700 ton. Voor 1992 zijn zeven onderzeeboten geprojecteerd met een totale opp. waterverplaatsing van 58.400 ton. In de onderzeebootbouw zullen de bouw tijden verder toenemen, waardoor minder onderzeeboten per jaar worden geproduceerd. De onderzeeboten worden echter steeds groter en geavanceerder.

b. Grote Oppervlakteschepen

In de afgelopen tien jaar heeft de Sovjet marine er gemiddeld acht grote oppervlakte schepen per jaar bij gekregen. In 1989 is het hoogste tonnage aan nieuwe oppervlakteschepen van de afgelopen twintig jaar in dienst gesteld. In 1990 hebben de Sovjets acht oppervlakteschepen geproduceerd en in 1991 zullen er naar verwachting negen worden afgebouwd.

De eerste eenheid van de TBILISI klasse vliegdekschepen heeft haar eerste proefvaartjaar beëindigd en zal binnenkort worden toegevoegd aan de Noordvloot. De tweede eenheid verkeert in de eindfase van de afbouw en zal begin '92 aanvangen met proefvaren. Een nieuwe grote klasse vliegdekschepen is momenteel in aanbouw en zal begin '92 te water worden gelaten. Deze klasse heeft een waterverplaatsing van 75.000 ton en is waarschijnlijk nucleair voortgestuwd. Van deze klasse zal naar verwachting ook een tweede eenheid worden gebouwd.

Voor het eerst sinds dertig jaar is er geen kruiser in aanbouw. Het is niet verwachtbaar dat in de komende jaren een nieuw kruiser bouwprogramma zal worden begonnen, omdat enerzijds in het Sovjet vlootconcept de wapentechnische vereisten gerealiseerd kunnen worden op eenheden, welke qua tonnage onder kruiserafmetingen liggen en anderzijds de inzet van werfcapaciteit en beschikbare technische kennis op een meer economische wijze bij andere projecten kan worden ingezet.

De Sovjet marinebouwprogramma's staan aan de ene kant onder druk van een afnemend defensiebudget, maar aan de andere kant wordt de scheepsbouw geacht onder invloed te staan van het Sovjet veiligheidsdenken en daarom gedreven door de veronderstelde dreiging van de Westerse marines. Dit kan resulteren in een moderne en gestroomlijnde marine, waarbij de vereiste bouwprogramma's niet zullen worden aangetast.

De wens van de Sovjet Unie om te blijven opereren als een wereldmacht wordt o.a. gereflecteerd in de voortdurende bouw van grote oppervlakte-schepen. Het afvoeren van verouderde eenheden zal de gemiddelde leeftijd in de slagorde van de Sovjet marine doen afnemen en de verwachting is dat tegen het jaar 2000 de Sovjet marine een "balanced navy" zal zijn.

INSCHATTING SOVJET OBSERVATIES GOLF REGIO

De wetenschap dat - ondanks ontkenningen van Moskou - zo'n 150 Sovjet militairen tijdens de conflict situatie in Irak aanwezig waren, geeft aan dat het Sovjet militaire apparaat een unieke gelegenheid heeft gehad om inlichtingen te verzamelen over de aard en effectiviteit van de moderne westerse wapensystemen. Ook de gehanteerde, op NATO -leest geschoeide, operatie structuur en gebruik van electronica door lucht-, land- en zeestrijdkrachten zal inzicht hebben gegeven in de capaciteit van de geallieerden. Voor wat betreft het maritieme element in deze valt op, dat de Sovjets zeker bevestiging hebben gekregen van de mogelijkheden van carriers met een "air-arm"; het succes van "sea-based/land attack cruise missiles"; het zoveelste bewijs dat zeemijnen een goedkoop en zeer effectief wapen zijn en "last but not least" het feit dat de gehele operatie "Desert Storm" en het succes ervan in hoge mate afhankelijk is geweest van ononderbroken en onbedreigde logistieke bevoorradingslijnen. Het maritiem vervoerde tonnage is van dusdanig belang geweest dat de Sovjet militaire planners in hun relatie met NATO eens te meer rekening zullen houden met kwetsbaarheid van de nodige "Sea Lines of Communication" (SLOC). Verwachtbaar is dat dit gereflecteerd zal worden in het continueren van de bouwprogramm's van de Sovjet onderzeebootvloot.

B. OVERIGE GEBIEDEN

Zonodig zullen nog bijdragen worden gemaakt m.b.t. de Sovjet Unie (Referendum Unie Verdrag) en Joegoslavië. Gezien de actualiteit en de te verwachten veranderingen zullen deze bijdragen dan ter vergadering worden uitgereikt.

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

- Aan: Zie verzendlijst

Telefoon 070 - 318 81 88
Telex 32374 KYDER

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
Onderwerp CVIN-bijdrage		DIS/91/153/1521	21 maart 1991

1. Als bijlage bied ik U aan de additionele MID-bijdrage ten behoeve van de CVIN-vergadering van 21 maart zoals aangekondigd in CVIN-bijdrage behorende bij brief MID nr. DIS/91/153/1378 d.d. 14 maart 1991.
2. Zonder bijlage is deze brief ongeclassificeerd.

Het Hoofd Militaire Inlichtingendienst,
voor deze
het Hoofd Bureau Inlichtingen

Bijlagen één
Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070 - 318 67 36

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

BIJLAGE, behorend bij brief MID
nr. DIS/91/153/1571
d.d. 21 maart 1991

ADDITIONELE CVIN-BIJDRAGE VAN DE MILITAIRE INLICHTINGDIENST

B. JOEGOSLAVIË: ACTUELE MILITAIR/POLITIEKE SITUATIE

Hoewel de politieke situatie nog gespannen blijft, is de situatie in Belgrado en Joegoslavië als geheel momenteel rustig. Evenmin is er sprake van verhoogde militaire activiteiten in de Joegoslavische hoofdstad. De legerleiding heeft verklaard niet te zullen ingrijpen tenzij zich bepaalde ontwikkelingen voordoen. Door de Servische oppositie aangekondigde demonstraties zijn uitgesteld. De voorzitter en vertegenwoordiger van Servië in het federale presidium, die aanvankelijk was uitgetreden, is weer teruggekeerd.

De naar aanleiding van de ongeregelde heden in Servië ontstane crisis in de federale leiding duurt echter voort. Op 13 maart heeft de meerderheid van het federale presidium, bestaande uit vertegenwoordigers van alle acht Joegoslavische deelstaten en onder meer fungerend als opperbevelhebber van de strijdkrachten (JNA), ten tweede male geweigerd het verzoek van militaire leiders te honoreren om de noodtoestand af te kondigen en daardoor de JNA uitgebreide bevoegdheden te geven om de orde en rust in het land te herstellen. Als gevolg hiervan had de Servische vertegenwoordiger en tevens voorzitter van het presidium, Jovic, zijn plaats in het presidium opgegeven. Ook andere presidiumleden die zich qua politieke opstelling op Servië oriënteren, te weten de vertegenwoordigers van Montenegro en Vojvodina, hadden het presidium verlaten.

Hoewel de Joegoslavische Grondwet niet in een dergelijke situatie voorziet, is toen door de overblijvende leden van het presidium, te weten de vertegenwoordigers van Slovenië, Kroatië, Bosnië-Herzegovina, Kosovo en Macedonië, besloten de Kroatische vertegenwoordiger Mesic, die Jovic krachtens het in Joegoslavië gehanteerde roulatieschema per 15 mei zou zijn opgevolgd, als waarnemend voorzitter te laten fungeren. Het Servische parlement heeft besloten de vertegenwoordiger van Kosovo in het presidium terug te trekken en tegelijkertijd de zetel van Kosovo in dit staatsorgaan op te heffen.

Het waarschijnlijk gecoördineerde optreden van Jovic als voorzitter van het federale presidium en de Servische president Milosevic heeft, naar moet worden aangenomen, tot doel gehad de weg vrij te maken voor een ingrijpen van de JNA tegen zowel de nationalistische regeringen in Slovenië en Kroatië als de niet-communistische oppositie in Servië. De Servische opstelling lijkt er op gericht verdere besluitvorming op het hoogste federale niveau onmogelijk te maken en daarmee de strijdkrachten een directe aanleiding te geven in te grijpen om de impasse te doorbreken. Vermoedelijk hopen de pro-Servische krachten dat, nu de pogingen mislukt zijn om het presidium ertoe te brengen de noodtoestand af te kondigen, de politieke top van de JNA op eigen gezag tot een militaire interventie zal overgaan. Het feit dat de Servische minderheid in een Servische enclave in Kroatië zich inmiddels onafhankelijk heeft verklaard, moet eveneens in dit licht worden gezien. Dit besluit is er zonder twijfel op gericht de Kroatische regering te provoceren tot tegenmaatregelen, die vervolgens tot botsingen in deze enclave met Servische militanten en - als reactie hierop - tot een interventie van militaire zijde aanleiding zouden kunnen geven.

- Er bestaan echter -

CONFIDENTIEEL

Er bestaan echter grote twijfels of binnen de legerleiding overeenstemming bestaat over een eventueel militair ingrijpen. Hoewel klaarblijkelijk momenteel alle opties open worden gehouden -in kazernes in de wijde omgeving van Belgrado is sprake van verhoogde activiteit-, is onlangs in het regeringsblad Borba onthuld dat er over de mogelijkheid van een militaire interventie een fundamenteel verschil van mening bestaat tussen de CGS, gen Adzic, enerzijds en Minister van Defensie gen Kadujevic en zijn (Sloveense) plaatsvervanger adm Brovet, anderzijds. Naar verluidt zou Adzic tijdens de presidiumzittingen van de afgelopen week als enige militair de inzet van JNA-eenheden hebben bepleit teneinde de rust in het land te herstellen. Met name Kadujevic, hoewel ook van etnisch Servische afkomst, zou zich tegen het gebruik van geweld hebben gekeerd. Kadujevic zou onlangs expliciet verzekerd hebben dat er geen plannen worden ontwikkeld voor een militaire staatsgreep in Joegoslavië en een dergelijke staatsgreep ook nooit zou worden uitgevoerd zolang hij Minister was. Als reden voor deze houding van Kadujevic zou, naast bezwaren tegen een intern optreden van de JNA (kans op burgeroorlog, gevaar op het uiteenvallen van de JNA langs etnische of politieke lijnen) ook de internationale situatie een rol kunnen spelen. Verschillende westerse landen hebben al verzekerd dat zij hun economische hulpverlening aan Joegoslavië zullen staken indien de huidige crisis met militair geweld zal worden aangepakt. Gezien de rampzalige economische situatie van het land zal dit argument zeker een belangrijke rol spelen in de overwegingen van de legerleiding.

Inmiddels heeft de JNA-leiding dinsdag j.l. in een verklaring gezegd dat het leger zich niet zal mengen in de politieke crisis. Echter tevens werd verklaard dat geen wijzigingen in de grenzen van Joegoslavië zullen worden toegestaan behalve als dit gebeurt in overleg met alle partijen en in overeenstemming met de grondwet. Ook zal het leger geen gewapende etnische conflicten tolereren. Tenslotte eiste de legerleiding dat dienstplichtige recruten in Slovenië en Kroatië zich weer aanmelden bij het federale leger en dat betalingen aan de federale regering door de republieken wordt hervat. Slovenië heeft echter al geweigerd de burgermilitie onder bevel van de generale staf te stellen en dienstplichtigen te leveren voor het federale leger.

Op aandrang van het Servische parlement heeft Jovic woensdag j.l. verklaard zijn zetel in het Federale Presidium weer in te nemen. Ook de vertegenwoordigers van Montenegro en Vojvodina nemen weer deel. De positie van de vertegenwoordiger van Kosovo is nog onduidelijk. Het Presidium zou op donderdag 21 maart weer in vergadering bijeenkomen.

Hoewel door deze recente ontwikkelingen de directe dreiging van een militair ingrijpen enigszins is afgenomen, is als gevolg van de toch nog voortdurende etnische en politieke spanningen en vanwege het Sloveens/Kroatische streven naar volledige afscheiding uit het Joegoslavische staatsverband dit voorjaar en door de zeer grote problemen om door middel van overleg in het federale presidium een akkoord tussen de deelrepublieken te bereiken over een fundamentele herziening van de staatkundige verhoudingen, de mogelijkheid van een militair ingrijpen nog niet uitgesloten. Ook het feit dat de huidige politieke crisis heeft bijgedragen tot een verdere verslechtering van de economische situatie en ook de financiering van de JNA al op korte termijn ernstig in gevaar dreigt te komen, draagt daarmede toe bij.

- C. SOVJET UNIE -

C. SOVJET UNIE: BINNENLANDSE POLITIEKE ONTWIKKELINGEN

Bij het op 17 maart gehouden referendum over de toekomst van de Sovjet Unie heeft in de 9 republieken waar het referendum niet werd geboycot circa 80% van de geregistreerde kiezers haar stem uitgebracht. Volgens de officiële uitslag heeft een ruime meerderheid van 76% zich vóór het behoud van de unie als federatie van soevereine, gelijkberechtigde republieken uitgesproken. Rekening houdend met de opkomstcijfers heeft volgens parlamentsvoorzitter Lukyanov 58% van de kiesgerechtigden ten gunste van het behoud van de Unie gestemd en is dit resultaat bindend voor de gehele Sovjet Unie.

Zowel de opkomstcijfers als de resultaten liepen regionaal sterk uiteen. Met name de 5 in economisch opzicht sterk van de unie afhankelijke centraal-aziatische republieken gaven zowel een hoge opkomst (88-98%) als een hoog percentage voorstemmers te zien. Daarentegen waren de opkomstcijfers in de grote steden doorgaans veel lager en was in veel gevallen slechts de helft (Moskou : 50,01%) of een minderheid van de kiezers (Kiev: 44% ; Sverdlovsk: 34% ; Lvov: 24%) vóór het behoud van de unie.

Bovendien was geen sprake van een uniforme vraagstelling. Zowel op republieks- als plaatselijk niveau waren vragen toegevoegd of was de formulering van de kernvraag gewijzigd. Het "ja" van de kiezers betekent daarom niet overal hetzelfde. Zo sprak de Oekraïne zich met ca.70% uit vóór het behoud van de unie, maar stemde tegelijkertijd ca.83% voor een grotere soevereiniteit van de republiek. In de Russische Federatie, de grootste Sovjet republiek met ruim de helft van de bevolking, was het aantal voorstanders van rechtstreekse verkiezing van de president -waarvan met name de Russische president Yeltsin een krachtig voorstander is- aanzienlijk groter dan het aantal voorstanders van het behoud van de unie.

Hoewel de resultaten derhalve geen eenduidig beeld geven, hebben de centrale autoriteiten in Moskou in een voorlopige reactie gesteld de uitslag van het referendum als een succes te beschouwen, omdat de kiezers zich vóór het behoud van de eenheid hebben uitgesproken. Tegelijkertijd werd echter erkend dat de uitslag tevens een signaal geeft dat slechts weinigen "een machtige Sovjet Unie willen zien", d.w.z. dat de bevoegden van de centrale autoriteiten zouden moeten worden beperkt. Met name dit laatste is koren op de molen van Yeltsin, wiens positie door de grote meerderheid in de Russische Federatie vóór een gekozen president lijkt te zijn versterkt.

Omdat de resultaten van het referendum door zowel Gorbachev c.s. als diens tegenstanders als een succes kunnen worden uitgelegd, zal het referendum de huidige politieke impasse in de Sovjet Unie eerder versterken dan oplossen. Het lijkt onvermijdelijk dat door het resultaat van het referendum het verdere overleg over het ontwerp-unieverdrag, dat de betrekkingen tussen de centrale autoriteiten en de republieken en de republieken onderling moet regelen, onder grotere druk zal komen te staan, doordat de centrale autoriteiten en de republieken hieraan een verschillende uitleg geven. Het is hoe dan ook onwaarschijnlijk dat eventuele concessies voldoende tegemoet zullen komen aan die republieken die volledige onafhankelijkheid nastreven, in het bijzonder de drie Bal-tische republieken.

Zoals bekend is Gorbachev een krachtig voorstander van het behoud van de eenheid van de Sovjet Unie. Gelet op het feit dat enkele vooraanstaande militairen (plv.ministers van defensie) aan de vooravond van het referendum duidelijk

- hebben gemaakt dat -

hebben gemaakt dat zij eigen bevoegdheden van de republieken op defensiegebied en de opsplitsing van het Sovjet leger over de republieken onaanvaardbaar achten, alsmede het feit dat Gorbachev zich de laatste tijd steeds afhankelijker

van conservatieve stromingen in de strijdkrachten, de veiligheidsdiensten en de communistische partij opstelt, is het twijfelachtig of Gorbachev op veiligheidspolitiek gebied tot verdere concessies bereid en in staat is. Waarschijnlijk zullen de referendum-resultaten zullen dan ook niet leiden tot een doorbraak in de binnenlandse politieke crisis-situatie.

Verzendlijst behorende bij brief nr. DIS/91/153/1521 d.d. 21 maart 1991

<u>Aan:</u>	<u>Exemplaar nr.:</u>
Voorzitter CVIN	1
Hoofd BVD	2
Hoofd IDB	3
BuZa/DAV	4
BuZa/AMAD t.a.v.	5
Plv. Hoofd MID/KM	6
Plv. Hoofd MID/KL	7
Plv. Hoofd MID/KLu	8
<u>Intern:</u>	
H/MID	9
HSI/MID	10
HBI/MID	11
SV/CI/MID	12
Bureau Inl/MID	13 t/m 16
MID-Archief	17

Ministerie van Defensie
Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

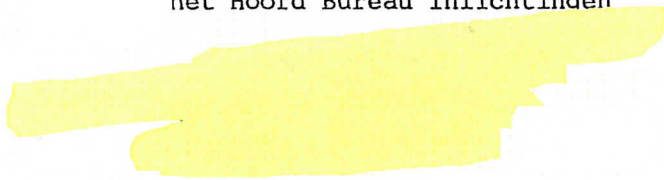
- Aan: Zie verzendlijst

Telefoon 070 - 318 81 88
Telex 32374 KYDER

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/91/153/1872	12 april 1991
Onderwerp			
CVIN-bijdrage			

1. Als bijlage bied ik U aan de MID-bijdrage ten behoeve van de CVIN-vergadering van 18 april a.s.
2. Zonder bijlage is deze brief ongeclassificeerd.

Het Hoofd Militaire Inlichtingendienst,
voor deze
het Hoofd Bureau Inlichtingen

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070- 318 67 36

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

CVIN-BIJDRAGE VAN DE MILITAIRE INLICHTINGEDIENST

A. MILITAIRE AKTIVITEITEN/ONTWIKKELINGEN

1.(C) LANDSTRIJDKRACHTEN

a. Terugtrekking Sovjet strijdkrachten

Gedurende de verslagperiode is de terugtrekking van Sovjet Groepen van strijdkrachten uit Oost Europa onverminderd voortgezet en heeft in zijn algemeenheid een planmatig verloop. Hoewel Polen en Sovjet Unie nog geen overeenstemming hebben bereikt over terugtrekking van alle Sovjet strijdkrachten uit Polen, lijken beide partijen tijdens de vijfde onderhandelingsronde te Moskou op 19-20 maart j.l. wel nader tot elkaar te zijn gekomen. Medio april vindt een zesde onderhandelingsronde plaats. De verwachting bestaat dat een akkoord zal kunnen worden bereikt voor de komende topontmoeting tussen de presidenten van beide landen, welke mogelijk medio 1991 zal plaatsvinden. Tijdens een bezoek aan Polen gedurende de eerste helft van maart j.l. is door de Chef Generale Staf van de Sovjet strijdkrachten, LrGen Moiseyev, toegezegd dat nog in april '91 een begin zal worden gemaakt met de terugtrekking van Sovjet strijdkrachten uit Polen die relatief veel overlast bezorgen aan de bevolking. Daarbij worden bovenal luchtstrijdkrachten bedoeld. Verder zal, nog gedurende de eerste helft van 1991 de Staf van het Sovjet Hoofdkwartier voor West Europa van Polen naar de Sovjet Unie terugkeren.

2.(C) LUCHTSTRIJDKRACHTEN

a. Terugtrekking vliegtuigen Tsjechoslowakije

Medio maart j.l. hebben de Sovjets een aanvang gemaakt met de terugtrekking van de resterende helicopters van de Centrale Groep van Strijdkrachten (CGS), die nog in Tsjechoslowakije (TSFR) waren gestationeerd, naar de Sovjet Unie. De verwachting is dat de in de TSFR gestationeerde negen transport-vliegtuigen binnen afzienbare tijd zullen volgen, waarna de CGF-LSK terugtrekking uit de TSFR een feit zal zijn.

b. Hongarije

Op 18 maart j.l. maakte de bevelhebber van de Sovjet luchtstrijdkrachten in Hongarije bekend dat de drie resterende Sovjet bases in Hongarije zullen worden verlaten tussen 15 april en 30 juni dit jaar. Waar de Sovjet Unie de terug te trekken eenheden gaat stationeren is nog onbekend.

3.(C) ZEESTRIJDKRACHTEN

a. Sloopactiviteiten Sovjetmarine

De Sovjetmarine heeft in het verleden nooit veel aandacht besteed aan verouderde marine schepen en onderzeeboten. Deze werden zolang mogelijk in reserve gehouden,

waarna ze in enkele gevallen worden gesloopt, maar meestal gedumpt op zgn. "scrapyards". Sinds eind 1988 worden verouderde Sovjet combattanten te koop aangeboden op de internationale sloopmarkt. In 1989 werden in het totaal 47 ontmantelde marine eenheden vanuit Sovjet marinebases naar buitenlandse sloopwerven gesleept. In 1990 bedroeg dit aantal 41. Op de bestaande reparatiewerven in de vier Sovjet vlootgebieden zijn beperkte mogelijkheden om ontmantelde marineschepen te slopen. Het ligt in de bedoeling dat in elk vlootgebied een sloopwerf wordt gebouwd. De bouw van sloopwerven in de Sovjet Unie vordert echter matig. Tot nu toe zijn alleen bouwactiviteiten waargenomen in het Stille Oceaan vlootgebied. Het betreft de Nakhodka sloopwerf bij Vladivostok, welke echter niet voor eind 1991 operationeel zal zijn.

Combattanten, welke in aanmerking komen om gesloopt te worden verkeren in slechte staat van onderhoud en zijn uitgerust met verouderde wapensystemen. De militaire waarde van het operationeel houden van deze combattanten is marginaal. De financiële middelen, die beschikbaar komen door het slopen van verouderde combattanten, kunnen worden aangewend voor nieuwbouwprogramma's. Hoewel de bouw van nieuwe eenheden geen gelijke tred houdt met de geprojecteerde sloop van verouderde eenheden, resulteren kwalitatieve verbeteringen bij de nieuwbouweenheden in een meer slagvaardige Sovjet marine. Aanvullend op het geprojecteerde binnenlandse sloopprogramma gaan de Sovjets door met het verkopen van verouderde combattanten op de internationale sloopmarkt. Economisch gezien zijn deze verkopen ongunstig voor de Sovjets omdat de prijzen op de internationale sloopmarkt laag zijn. Zij zullen echter doorgang vinden zolang de geprojecteerde sloopwerven nog niet zijn voltooid.

B. OVERIGE GEBIEDEN

1. (C) SOVJET UNIE

a. Reorganisatie politieke organisatie in de strijdkrachten

In het kader van de formele scheiding van partij- en staatsfuncties en de afschaffing van de in de Sovjet grondwet vastgelegde leidende rol van de Communistische Partij (CPSU) in maart 1990, heeft vorige maand een reorganisatie van de politieke organen in de strijdkrachten plaatsgevonden. Het "Politiek Hoofddirectoraat van het Sovjet Leger en de Marine", dat een Hoofddirectoraat van het Ministerie van Defensie was maar feitelijk als "Afdeling van het Centraal Comité van de CPSU" de partijorganisatie in de strijdkrachten vormde, is nu hernoemd tot "Militair-Politiek Hoofddirectoraat van de Sovjet Strijdkrachten". Dit is formeel uitsluitend nog een staatsorgaan, ondergeschikt aan de President van de Sovjet Unie als Hoogste Opperbevelhebber van de Strijdkrachten, met taken op het gebied van de maatschappelijke vorming, sociale en juridische bijstand e.d. In samenhang hiermee is het hoofd hiervan, Kolonel-Generaal Shlyaga, onlangs voor het eerst aangeduid als 1e Plv. Minister van Defensie. Ondanks de veranderde naam en status, zijn op alle niveaus de hoofden van de politieke afdelingen in functie gebleven en wordt het militair-politieke apparaat derhalve voorsnog volledig door de CPSU gecontroleerd.

Naast de militair-politieke afdelingen onder leiding van door Moskou benoemde functionarissen is nu in de strijdkrachten een "nieuwe" partijorganisatie gevormd, op basis van gekozen partijcomités o.l.v. een secretaris. Deze secretarissen hebben in het algemeen een lagere rang dan de hoofden van de militair-politieke afdelingen op het desbetreffende commando-niveau. Op 29 en 30 maart hebben circa 1000 afgevaardigden van deze "nieuwe" partijorganisatie in Moskou voor het eerst een landelijke partijconferentie gehouden. Deze heeft besloten tot de instelling van een overkoepelend "Partijcomité voor de gezamenlijke strijdkrachten" o.l.v. generaal-majoor Surkov, en van een Controle Commissie o.l.v.

generaal-majoor Grigoryev. Beide hebben carrière gemaakt als politieke officieren.

Tijdens de conferentie heeft president Gorbachev opnieuw de door de politieke oppositie verlangde de-politisering van de strijdkrachten krachtig veroordeeld, omdat deze de eenheid van de strijdkrachten zou bedreigen. Ook heeft Gorbachev gepleit voor versterking van de positie van de CPSU in de strijdkrachten. Minister van Defensie Yazov benadrukte dat de militair-politieke afdelingen deel uitmaken van de bevelsstructuur, maar ook dat er een nauwe band zal blijven bestaan tussen de bevelhebbers en de partijorganen. Zowel deze uitspraken als de resolutie van de conferentie duiden er op dat de partij haar invloed in de strijdkrachten niet wil prijsgeven. De organisatorische veranderingen wekken de schijn van een scheiding van partij- en staatsfuncties, maar doen niets af aan de leidende en controlerende rol van de Communistische Partij in de strijdkrachten.

Verzendlijst behorende bij brief nr. DIS/91/153 / ¹⁸⁷² d.d. 12 april 1991

T. G. EVIEM.
Versoek
K

Aan:

Exemplaar nr.:

Voorzitter CVIN	1	✓
Hoofd BVD	2	
Hoofd IDB	3	
BuZa/DAV	4	
BuZa/AMAD t.a.v.	5	
Plv. Hoofd MID/KM	6	
Plv. Hoofd MID/KL	7	
Plv. Hoofd MID/KLu	8	
<u>Intern:</u>		
H/MID	9	
HSI/MID	10	
HBI/MID	11	
SV/CI/MID	12	
Bureau Inl/MID	13 t/m 16	
MID-Archief	17	

CVIN-BIJDRAGE VAN DE MILITAIRE INLICHTINGEDIENST D.D. 28 MEI 1991A. MILITAIRE AKTIVITEITEN/ONTWIKKELINGEN1. ● LANDSTRIJDKRACHTENa. Activiteiten Sovjet landstrijdkrachtenb. Terugtrekking Sovjet strijdkrachten

De terugtrekking van Sovjet strijdkrachten uit Tsjechoslowakije, Hongarije, Polen en Duitsland verloopt planmatig. Ondanks de nog steeds van kracht zijnde beperkingen die door de Poolse Autoriteiten zijn opgelegd aan het Sovjet transitoverkeer vanuit Duitsland naar de Sovjet Unie verloopt ook de terugkeer van de WGF volgens plan. Zo is tot medio april reeds 76,5% van de, voor 1991 voorgenomen tanks, 46% van de pantser wiel-/rupsvoertuigen, 24% van de artillerie en 43% van het tonnage aan goederen naar de Sovjet Unie getransporteerd. Voor een groot deel is bovengenoemd materieel per schip vanuit de Duitse havens Rostock en Mukran vervoerd.

2. ● LUCHTSTRIJDKRACHTENLUCHTVERDEDIGING

De terugtrekking van Sovjet strijdkrachten en de opheffing van het Warschau Pact als militair bondgenootschap hebben uiteraard ook ingrijpende gevolgen (gehad) voor de luchtverdediging in het voormalige Warschau Pact gebied. Twee vermeldingswaardige ontwikkelingen hebben in de afgelopen periode plaatsgevonden.

a. Hongarije: dreigingsscenario's tijdens oefeningen

Uit recent gehouden Hongaarse luchtverdedigingsoefeningen is gebleken dat werd geoefend met een scenario, waarbij de gesimuleerde dreiging kwam vanuit de Sovjet

Unie en Roemenië. De Hongaarse minister van defensie verkondigde dat hoewel de militaire strategie in het verleden was gericht op mogelijke aanvallen vanuit het Westen, Boedapest haar, in het westen van Hongarije gelegen militaire eenheden, herindeelt, zodat een rondom-verdediging ontstaat.

b. Deactivatie luchtverdedigingscentrum in KIEV

In het verleden werd het geïntegreerde luchtbeeld t.b.v. Oost-Europa opgebouwd in twee centra t.w. voor het zuidelijke deel in KIEV en het noordelijke deel in MINSK. Het centrum in KIEV wordt momenteel gedeactiveerd omdat er zich vrijwel geen Sovjet militairen meer in de zuidelijke regio (o.a. Hongarije) bevinden. In de toekomst zal deze functie waarschijnlijk ook voor MINSK verdwijnen als de Sovjets zich uit het noordelijke deel van de "Forward Area" (Polen en Duitsland) zullen hebben teruggetrokken.

3. ZEESTRIJDKRACHTEN

SOVJET VLOOTINSPANNING

a. Algemeen

De eerste week van mei is voor de Sovjetmarine gewoonlijk een rustige periode. Op 1 mei lagen de meeste operationele eenheden binnen i.v.m. de festiviteiten op deze dag en sindsdien werden geen activiteiten van betekenis waargenomen. Er was slechts sprake van een aantal transits i.v.m. aflossingen.

De 1 mei vieringen sloten dit jaar een periode van intensieve oefenactiviteiten en missile-lanceringen af. Deze activiteiten moeten worden gezien als voorbereidingen op de jaarlijkse voorjaarsoefening SPRINGEX die naar verwachting binnen afzienbare tijd zal beginnen. Sinds lange tijd werden weer significante oefeningen uitgevoerd in de locale wateren van de Stille Oceaan.

b. Noorse Zee/Groenlandzee

(1)

(2) De berging van de MIKE-klasse onderzeeboot in de Noorse Zee door het Nederlandse consortium NDOC is uitgesteld tot 1993. Volgens NDOC, een samenwerkingsverband van Smit Tak en Heerema, is de vertraging te wijten aan financiële moeilijkheden in de Sovjet Unie. Het wrak ligt 200 mijl uit de kust van Noorwegen op 1655 meter diepte.

B. OVERIGE GEBIEDEN

1. SOVJET UNIE

a. Discussie in de strijdkrachten over CSE-verdrag

Na de ondertekening van het CSE-verdrag in november van het afgelopen jaar bleek dat de Sovjet legerleiding vraagtekens bij het accoord plaatste. Reeds bij de

ondertekening uitte Minister van Defensie [REDACTED] impliciete kritiek. In mei heeft [REDACTED] zijn destijds geuite bedenkingen nog eens herhaald toen hij erop wees dat door het uiteenvallen van het Warschaupact de militair-politieke situatie in Europa zich in het nadeel van de USSR heeft gewijzigd waardoor de "Sovjet strijdkrachten tegenover de enorme militaire machine van de NAVO staan". Uitvoering van het CSE-verdrag zal de militaire positie van de Sovjet unie verder verslechteren, aldus [REDACTED] die concludeerde dat "zelfs niet in de naam van de vrede men zichzelf onverantwoord mag ontwapenen".

De meest uitgesproken kritiek op het CSE-verdrag is afkomstig van de voormalige Chefstaf van het Warschaupact [REDACTED], die in februari stelde dat de Sovjet Unie door het verdrag in Europa niet meer over "toereikende strijdkrachten" zou kunnen beschikken om haar veiligheid te waarborgen. [REDACTED] wees er in dit verband op dat de Sovjet Unie niet alleen te maken zou krijgen met een kwantitatief superieure NAVO, maar ook met NAVO-strijdkrachten, die op het punt van uitrusting en training nu al beter dan de Sovjet strijdkrachten zijn. Verder moest, aldus [REDACTED], de Sovjet Unie rekening houden met de militaire mogelijkheden van de NAVO zeestrijdkrachten, de in de VS gestationeerde strategische bommenwerpers, die ook ingezet zouden kunnen worden voor steunverlening aan grondoperaties in Europa en tenslotte met de versterking van de NAVO-strijdkrachten in Europa met in de VS gelegerde eenheden.

Van de zijde van de Chef van de Generale Staf legergeneraal [REDACTED] zijn andere geluiden vernomen. In een belangrijk artikel in de hervormingsgezinde krant Izvestya onderschrijft hij de kritiek aan het adres van de NAVO, die niet adequaat zou reageren op de ontbinding van de militaire structuur van het Warschaupact. Maar hij verdedigt het Sovjet beleid op het gebied van ontwapening en in het bijzonder het CSE-verdrag en wel op zo'n manier dat het duidelijk wordt dat hij zich persoonlijk verantwoordelijk acht voor dit beleid. Hij gaat uitgebreid in op de kritiek op het CSE-verdrag, zogenaamd afkomstig van westerse deskundigen, maar in werkelijkheid pareert hij de kritiek vanuit de eigen strijdkrachten. Hij stelt dat de voor de USSR vastgestelde nationale plafonds vergeleken met de andere landen de allerhoogste zijn en daarmee tot op zekere hoogte een compensatie vormen voor de veranderde strategische situatie van de Sovjet Unie na ontbinding van de militaire structuur van het Warschaupact. De vraag of deze strijdkrachten "toereikend" zijn beantwoordt [REDACTED] met ja door te stellen dat "de door het verdrag voor ons vastgestelde plafonds voor conventionele wapens samen met het machtige nucleaire schild de gegarandeerde uitvoering van de defensieve opdrachten in iedere willekeurige situatie waarborgen". Volgens [REDACTED] past het verdrag bij het Sovjet doel in Europa te ontwapenen maar heeft het vooral tot doel bij te dragen aan de vermindering van de defensie-inspanning van de Sovjet Unie om zo het land te helpen uit de crisis te komen. De beslissing [REDACTED] naar de VS te sturen om een oplossing te vinden voor de problemen rond het CSE-verdrag geven aan dat op dit moment de gematigde vleugel politiek het meeste invloed heeft.

2. ● IRAK

Vernietiging Chemische/Biologische Wapens en Nucleaire Faciliteiten

Irak heeft zijn laatste verzet opgegeven tegen internationale inspectie en vernietiging van productiefaciliteiten en voorraden massa-vernietigingswapens. Volgens rapporten van de VN zal de vernietiging echter aanzienlijk langer duren en moeilijker zijn dan aanvankelijk werd aangenomen. Krachtens een Veiligheidsraadresolutie moet de vernietiging of verwijdering binnen 45 dagen zijn voltooid. Als de wapens e.d. zijn vernietigd, zou de Veiligheidsraad het handelsembargo tegen Irak kunnen verlichten.

Een commissie van VN-inspecteurs adviseert de VN-secretaris-generaal het nu volgende:

- de vernietiging van de wapens en grondstoffen in ovens met hoge temperaturen (geen verbranding in de open lucht en niet begraven). Gedacht wordt aan de mogelijkheid van een mobiele verbrandingsmachine voor de vernietiging van mosterdgas die Canada heeft ontwikkeld;
- volledige vernietiging van alle onderzoekscentra, productiefaciliteiten. technische uitrusting e.d.;
- overwegen Irak, onder internationaal toezicht, 1 onderzoekscentrum voor chemisch en biologisch onderzoek, overeenkomstig het internationaal recht, te laten behouden.

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

- Aan: Zie verzendlijst

Telefoon 070 - 318 81 88
Telex 32374 KYDER

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer

Datum

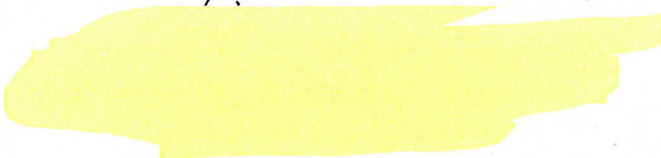
DIS/91/153/2936

14 juni 1991

Onderwerp
CVIN-bijdrage

1. Als bijlage bied ik U aan de MID-bijdrage ten behoeve van de CVIN-vergadering van 20 juni 1991
2. Zonder bijlage is deze brief ongeclassificeerd.

Het Hoofd Militaire Inlichtingendienst,
voor deze
het Hoofd Bureau Inlichtingen

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070- 318 67 36

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

• BIJLAGE behorende bij brief
nr.: DIS/91/153/2936, d.d.14 juni'91
Exnr / /17

CVIN-BIJDRAGE VAN DE MILITAIRE INLICHTINGENDIENST D.D. 20 juni 1991

A. MILITAIRE AKTIVITEITEN/ONTWIKKELINGEN

1.(C) LANDSTRIJDKRACHTEN

Geen bijzonderheden

2.(G) LUCHTSTRIJDKRACHTEN

a. Tsjecholsowaakse Luchtverdedigingsoefening

Van 12-21 mei vond een grootschalige luchtverdedigings (LVD) oefening plaats bij de Tsjechoslowaakse Luchtmacht (LSK). Het was de eerste nationale oefening sinds de opheffing van het Warschaupakt (WP). De oefening diende om de coördinatie en integratie van de nationale LVD-middelen en de tactische samenwerking van de LVD divisies te testen. Waarschijnlijk werd ook aandacht besteed aan de toekomstige strategie van de rondomverdediging.

b. BLACKJACK ontwikkelingen

Op 30 april j.l. werden bij de KAZAN vliegtuigfabriek de eerste twee BLACKJACK strategische bommenwerpers, die dit jaar zijn gebouwd, waargenomen. Ze zullen waarschijnlijk eind dit jaar of begin volgend jaar operationeel worden. Tot nu toe zijn er 25 BLACKJACKs geproduceerd.

Op 22 mei voerden voor het eerst twee BLACKJACKs een lange afstands oefenings/verkenningvlucht van ca. 10 uur uit boven de Noorse Zee. De toestellen afkomstig van de Vliegbasis Priluki in het Militair District Kiev, werden laat in de ochtend van 22 mei ten westen van de Noordkaap door Noorse radar gedetecteerd. Tijdens hun vlucht boven de Barentssee werden beide vliegtuigen geescorteerd door een tweetal FLANKERS afkomstig van Kilpyavr. De Blackjack-toestellen vlogen op een afstand van ca. 100 zeemijl langs de Noorse kust tot ongeveer 150 zeemijlen ten noorden van Trondheim. Gedurende hun vlucht werden gesimuleerde aanvallen uitgevoerd en vond navigatietraining plaats. De vliegtuigen werden onderschept door Noors F-16's. De twee toestellen die rond het middaguur weer in het Noordelijk vlotgebied terugkeerden, werden boven de Barentssee bijgetankt door MIDAS-type tankvliegtuigen.

Eveneens op 22 mei vlogen zeven BACKFIRE-C lange afstands bommenwerpers "out-of-area". Door Noorse F-16's werden bij vijf toestellen AS-4/Kitchen missiles onder de romp waargenomen. De toestellen voerden vermoedelijk gesimuleerde AS-4/Kitchen aanvallen uit tegen de vliegbasis te Andoya.

c. Strategische Raketstrijdkrachten

Recent zijn bij een SS-13 divisie de tweejaarlijkse onderhoudswerkzaamheden begonnen. Dit vormt een indicatie dat dit Intercontinental Ballistic Missile (ICBM) systeem vooralsnog op de huidige sterkte zal worden gehandhaafd. De SS-13 werd in 1969 operationeel. Van de totaal 60 gebouwde SS-13 silos werden er medio 1990 twintig vernietigd. Van de resterende vier regimenten (40 silos) zijn bij

drie regimenten reeds onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd. Nu deze activiteiten ook bij het laatste regiment worden waargenomen, mag worden verwacht dat dit type ICBM de komende jaren de operationele status zal blijven behouden.

Verder heeft de Sovjet Unie bekend gemaakt dat de laatste 21 SS-20 "SABER" raketten op 11 en 12 mei j.l. onder Amerikaans toezicht zijn vernietigd. Als uitvloeisel van het Sovjet-Amerikaanse INF-akkoord moesten alle onder het akkoord vallende raket-systemen voor de middellange afstand op 31 mei zijn vernietigd.

3.(G) ZEESTRIJDKRACHTEN

VERWACHTE ONTWIKKELING VAN DE SOVJET MARINE

Niet vallend onder CFE accoorden, ondergaat de Sovjet marine niet de beperkingen welke van toepassing zijn voor het Sovjet leger en de luchtstrijdkrachten. In sommige gevallen zien we door herstructuering in het kader van CFE juist een toename van eenheden (voormalige squadrons van de Sovjet luchtstrijdkrachten die thans zijn ondergebracht bij de Sovjet marine luchtvaartdienst).

De zeer slechte economische situatie in de Sovjet Unie heeft evenwel een negatief effect op de defensiebestedingen. Bij de marine wordt dit vertaald in het zoveel mogelijk verminderen van exploitatiekosten en het kritisch aanpassen van vlootbouwprogramma's. Binnen het kader van de geldende Sovjet defensieve doctrine worden zorgvuldig prioriteiten gesteld. Deze vinden hun neerslag in de sterke vermindering van Sovjet vlootbewegingen en -oefeningen buiten de eigen vlootgebieden en voortzetting van slechts de meest noodzakelijke bouwprogramma's.

Handhaving van strategische slagkracht blijft van het grootste belang voor de Sovjet Unie. Wat betreft de marine bijdrage daaraan zien we dat de bouw van de DELTA-IV klasse SSBN thans is gestopt. Er is thans geen SSBN-klasse in productie. De SALT-overeenkomst enerzijds, de verwachte verdere START-ontwikkelingen anderzijds, alsmede de technische ontwikkelingen op raketgebied voorzien de Sovjet Unie van voldoende maritieme strategische slagkracht. N.a.v. voortgaand onderzoek in SLBM systemen wordt echter verwacht dat in het midden van de 90-er jaren een nieuw type SSBN zal verschijnen welke zal worden uitgerust met een nieuw SLBM-systeem.

Strategische luchtverdediging is eveneens van groot belang voor de Sovjet Unie. In dit kader wordt de bouw van carriers voortgezet. Een tweetal eenheden van de KUZNETSOV-klasse, alsmede de eerste eenheid van de nog grotere ULYANOVSK-klasse, worden operationeel verwacht bij de eeuwwisseling. De introductie van de modernste generaties gevechtsvliegtuigen aan boord van deze carriers verhoogt in belangrijke mate de capaciteit van de Sovjet marineluchtvaartdienst en voorziet voor het eerst in een mogelijkheid tot luchtoverwicht in bepaalde zeegebieden.

De bouw van de kruisers is beëindigd. Na de SLAVA-productie en de KIROV-productie zijn er voor het eerst sedert 1959 geen plannen voor een nieuwe kruiser. Dit kan wellicht verklaard worden door enerzijds de hoge bouwkosten en anderzijds de verminderde noodzaak tot "power projection in distant areas" binnen het huidige defensieve concept.

De productie van nucleaire onderzeeboten met kruisraketten tegen oppervlakte eenheden is geconcentreerd in de bouw van de OSCAR-klasse SSGN. Met het uit dienst nemen van de verouderde E-II klasse en CHARLIE-klasse zal bij de eeuwwisseling het aantal SSG's met $\pm 50\%$ zijn gereduceerd. Echter de slagkracht

van de moderne OSCAR-klasse compenseert in ruime mate deze kwantitatieve reductie. Een "follow-on"-klasse SSGN wordt rond de eeuwwisseling verwacht.

De voornaamste productie van nucleair voortgestuwde aanvalsonderzeeboten (SSN) ligt bij de AKULA-klasse. Omdat de bouw hiervan wordt voortgezet, wordt verwacht dat dit de enige sector (SSN) in de onderzeebootbouw is die zowel kwantitatief als kwalitatief toeneemt. Dit kan als indicatief worden beschouwd voor het belang dat de Sovjet Unie hecht aan onderzeebootbestrijding en bescherming van eigen SSBN-eenheden, terwijl tevens het aantal onderzeeboten de mogelijkheid van "open ocean operations" niet uitsluit.

Verdere uitfasering van oudere diesel-klasse onderzeeboten zal - bij handhaving van de productie van de KILO-klasse en een opvolger van de KILO-klasse (welke zal zijn uitgerust met een zgn. Air Independent Propulsion) - een teruggang in aantallen te zien geven van $\pm 20\%$ (eeuwwisseling). Ook hierbij kan gesteld worden dat kwaliteit de kwantiteit compenseert.

Naar verwachting zal het conversie programma dat plaatsvond met de YANKEE-klasse eenheden niet verder ontwikkeld worden door de hoge kosten die hieraan zijn verbonden. Ook wordt geacht dat de YANKEE-testplatforms voor de zgn. "submarine launched long-range land-attack-cruise missiles" (SLCM's) voldoende technische gegevens hebben opgeleverd om systemen beschikbaar te hebben voor 2 nieuwe klasse SSN's die rond de eeuwwisseling zullen verschijnen.

De voortgaande bouw van het destroyer-type met moderne raketsystemen: de SOVREMENNYI en de UDALOY-FOLLOW ON (BALCOM-12) geeft ook in deze sector een toename van eenheden over de periode 1991-2001 te zien. Het bestand van fregatten en patrouillevaartuigen zal over de eerstvolgende 10 jaar zo'n 25% verminderen waarbij opgemerkt kan worden dat stroomlijning in bouwprogramma's en toepassingen van moderne wapensystemen de gevechtskracht zal handhaven.

Opvallend is het stagneren van de bouw van amphibische eenheden. Na de leverantie van de 3e en laatste ROGOV-klasse LPD vindt geen productie meer plaats. Met het uitfaseren van de ouder wordende ALLIGATOR LST zal de amphibische aanvalscapaciteit bij het einde van de eeuw met 50% zijn afgenomen. Het is echter aannemelijk dat de Sovjet marine in deze voor amphibische transportcapaciteit zich meer en meer richt op de Sovjet koopvaardij, welke met de specialistische RO/RO, RO/FLO en LASH types in ruime mate kan bijdragen.

Geen nieuwe mijnenbestrijdingsprogramma's worden verwacht en slechts de bouw van de GORYA-klasse (MHSO) en de SONYA-klasse (MHSC) zal nog enige MCM-eenheden aan de vloot toevoegen. Met de afvoer van de verouderde eenheden zal in de eerstvolgende vijf jaar een 27% reductie in de O.O.B. van deze groep optreden.

Bij de Sovjet marineluchtvaartdienst (AVMF) is de verdere introductie van de BACKFIRE C en de uitfasering van de BADGER en BLINDER één van de voornaamste ontwikkelingen, naast de toevoeging van 650 geresubordineerde (luchtmacht) fighters/fighter-bombers. De ASW capaciteit bij de AVMF wordt gehandhaafd door de BEAR-F (MOD-IV) en MAY waarbij deze laatste naar verwachting in de toekomst zal worden vervangen door de ALBATROS amphibious. Meer nadruk wordt bij de vloot gelegd op heliport capaciteit t.b.v. ASW door verdere invoering van de HELIX heliport.

Overige ontwikkelingen welke van belang worden geacht zijn:

- a. Toename in gebruik van ruimtesystemen t.b.v. recce/targetting/communications.
- b. Toepassing van laser-systemen voor submarine communication en point defence.

- c. Sterk verminderde accoustische signatuur bij onderzeeboten, waardoor de westerse ASW voor problemen wordt gesteld. Parallel hieraan de Sovjet voorsprong op het gebied van "non-accoustic detection".
- d. Invoering van nieuwe seaskimming missile systemen.
- e. Voortduende evolutie in bestaande wapensystemen.

Conclusie

De Sovjet marine zal in de komende jaren worden opgebouwd uit aanvalsonderzeeboten, multi-purpose destroyers en grote carriers. Het totaal aantal schepen zal aanzienlijk afnemen doch als resultaat van toepassing van nieuwe technieken en wapensystemen zal de kwaliteit en slagkracht toenemen, waardoor de Sovjet vloot in staat zal zijn de haar opgedragen taken uit te voeren.

Verzendlijst behorende bij brief nr. DIS/91/153/2936 d.d. 14 juni 1991

Aan:

Exemplaar nr.:

Voorzitter CVIN	1 ✓
Hoofd BVD	2
Hoofd IDB	3
BuZa/DAV	4
BuZa/AMAD t.a.v. [redacted]	5
Plv. Hoofd MID/KM	6
Plv. Hoofd MID/KL	7
Plv. Hoofd MID/KLu	8
<u>Intern:</u>	
H/MID	9
HSI/MID	10
HBI/MID	11
SV/CI/MID	12
Bureau Inl/MID	13 t/m 16
MID-Archief	17

MINISTERIE VAN DEFENSIE
Militaire Inlichtingendienst

*Vol. CVIN
classificatie*

*Me.
rekening
4 8/8
B*

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage
Telefoon 070 - 318 81 88
Telex 32374 KYDER

- Aan: Zie verzendlijst

✓

Uw brief Uw kenmerk

Ons nummer
DIS/91/153/3990

Datum
7 augustus '91

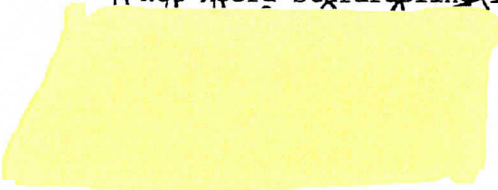
*→ SG
4*

Onderwerp
CVIN-bijdrage

1. Als bijlage bied ik U aan de MID-bijdrage ten behoeve van de CVIN-vergadering van 15 augustus 1991.

2. Zonder bijlage is deze brief ongeclassificeerd.

Het Hoofd Militaire Inlichtingendienst,
voor deze
het Hoofd Stafafdeling Inlichtingen

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070- 318 80 04

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

CVIN-BIJDRAGE VAN DE MILITAIRE INLICHTINGDIENST D.D. 15 augustus 1991

A. MILITAIRE AKTIVITEITEN/ONTWIKKELINGEN

1.(C) LANDSTRIJDKRACHTEN

a. CFE-onderhandelingen

Tijdens de CFE-onderhandelingen te Wenen zijn de deelnemers akkoord gegaan met een compromis-voorstel van de Sovjet Unie. De Sovjet Unie zal het materieel dat in eerste instantie van de landstrijdkrachten naar marine-eenheden was overgeheveld (933 tanks, 1725 gepantserde personeelsvoertuigen en 1080 artilleriestukken) mee tellen bij het vaststellen van het totale wapenplafond. De Sovjet Unie heeft tevens toegezegd over te gaan tot de vernietiging van ca een kwart van het achter de Oeral teruggetrokken materieel, namelijk 6000 tanks, 1500 gepantserde personeelsvoertuigen en 7000 artilleriestukken. De NAVO- en Oosteuropese landen staan de Sovjet Unie toe de + 1700 personeelsvoertuigen die naar beveiligingseenheden voor de strategische kernwapens werden overgeheveld te beschouwen als behorend tot para-militaire eenheden. Zij worden om die reden niet meegerekend bij het vaststellen van het plafond.

b. Troepenterugtrekking uit Centraal Europa

Op 19 juni is de terugtrekking van de Sovjet Zuidelijke Groep van Strijdkrachten uit Hongarije officieel voltooid met de ondertekening van een protocol en het vertrek van haar bevelhebber LtGen Shilov. Generaal Shilov blijft echter Sovjet regeringsgevolmachtigde voor de financiële afwikkeling van de overdracht van door de Sovjet troepen gebouwde en gebruikte infrastructuur en de door het Sovjet leger veroorzaakte milieuschade. Op 25 juni werd ook de terugtrekking van de Centrale Groep van Strijdkrachten uit Tsjechoslowakije officieel voltooid met de ondertekening van een protocol door de Tsjechoslowaakse autoriteiten en de bevelhebber van de CGF, Kolgen Vorobyev. Deze heeft op 27 juni Tsjechoslowakije verlaten. Over de financiële afwikkeling van de overdracht van gebouwen en van milieuschade is op 13 juni een (principe-) akkoord bereikt. Beide Groepen van Strijdkrachten worden opgeheven. Van de teruggetrokken eenheden is een gedeelte opgeheven en zijn de overige overgeplaatst naar of opgegaan in eenheden in de Militaire Districten in het Europese deel van de Sovjet Unie.

2.(G) LUCHTSTRIJDKRACHTEN

Terugtrekking van Sovjet luchtstrijdkrachten uit Duitsland en Polen

a. Duitsland. Gedurende de maand juli werden uit Duitsland de volgende eenheden teruggetrokken:

- (1) Op 1 juli vloog het gehele FULCRUM-regiment MERSEBURG naar het vliegveld FALKENBERG waarna het op 15 juli naar de Sovjet Unie werd teruggetrokken. Het vliegveld MERSEBURG wordt waarschijnlijk in de komende periode aan Duitsland overgedragen.

- (2) Op 17 en 22 juli werd het helicopterregiment te JUETERBOG, bestaande uit 40 HIND's en 20 HIP's, in twee fasen naar de Sovjet Unie teruggetrokken.
- (3) Op 29 juli is het jagerregiment KOETHEN, bestaande uit o.m. 30 FULCRUM's, teruggetrokken naar de Sovjet Unie, waarschijnlijk naar het Militair District Moskou.

b. Polen. Op 10 juni werd het jagerregiment BRZEG van het luchtleger LEGNICA (4 LL), uitgerust met FLOGGER-K teruggetrokken naar de Sovjet Unie. Dit is een voortzetting van de nu al twee jaar durende afbouw van dit luchtleger. Deze is in 1989 begonnen met de resubordinatie van de CHERNYAKHOVSK divisie naar de Baltische vloot en een verkleining van de regimentsgrootte van 40 naar 30 vliegtuigen. Ook werden vliegtuigen met ondersteunende taken teruggetrokken c.q. uitgefaseerd en niet vervangen. Met de terugtrekking van bovengenoemd jagerregiment is het 4 LL in vergelijking met 1989 met meer dan 50% ingekrompen.

3.(G) ZEESTRIJDKRACHTEN

Noordvlootoefening

De op 17 juni aangevangen Noordvlootoefening liep op 23 juni af met de terugkeer van de KIROV-groep in de Barentssee. De KIROV-groep was afkomstig uit de Middellandse Zee en werd als "Intruder Force" voor de oefening gebruikt. De deelnemende onderzeeboten keerden op 26 juni terug in hun vlootgebied. In het algemeen kan worden gesteld dat de afgelopen Noordvloot-oefening kleinschalig is geweest. Voorzover kon worden waargenomen lag de nadruk bij de oefening op Barrier-operaties door onderzeeboten en onderzeebootbestrijding door de terugkerende schepen tezamen met vanuit het Kola gebied opererende vliegtuigen. Tevens werden er door BEAR-D vliegtuigen verkenningsvluchten op de terugkerende KIROV-groep uitgevoerd.

B. MILITAIR-POLITIEK

4.(C) Opheffing Warschaupakt

Op 1 juli is in Praag tijdens een bijeenkomst van het Politiek Consultatief Comité (PCC) van het Warschaupakt een protocol ondertekend waarin de beëindiging van het Warschaupakt is vastgelegd. De opheffing moet eind dit jaar worden geëffectueerd met de ratificatie van dit protocol door de lidstaten. Nadat met ingang van 1 april j.l. de militaire structuren van het Pakt reeds waren opgehouden te bestaan, wordt hiermee ook een streep gezet onder de politieke structuren van het WP. Sinds de politieke omwentelingen in Oost-Europa eind 1989 functioneerden deze feitelijk al nauwelijks meer. Bij deze laatste PCC-bijeenkomst werd van Tsjechoslowaakse zijde benadrukt dat de toekomstige samenwerking tussen de Sovjet Unie en de Oosteuropese landen op basis van gelijkheid moet plaatsvinden en vooral van economisch aard zal zijn, veeleer dan militair en politiek.

Verzendlijst behorende bij brief nr. DIS/91/153/3880 d.d. 7 augustus 1991

Aan:

Exemplaar nr.:

Voorzitter CVIN	1
Hoofd BVD t.a.v. [REDACTED]	2
Hoofd IDB	3
BuZa/DAV	4
BuZa/AMAD t.a.v. [REDACTED]	5
Plv. Hoofd MID/KM	6
Plv. Hoofd MID/KL	7
Plv. Hoofd MID/KLu	8
<u>Intern:</u>	
H/MID	9
HSI/MID	10
HBI/MID	11
SV/CI/MID	12
Bureau Inl/MID	13 t/m 16
MID-Archief	17

16-9-91
6

MINISTERIE VAN DEFENSIE
Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage
Telefoon 070 - 318 81 88
Telex 32374 KYDER

- Aan: Zie verzendlijst

Uw brief Uw kenmerk

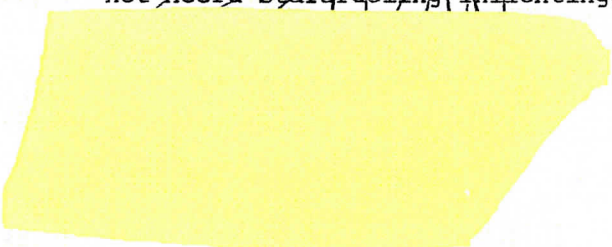
Ons nummer
DIS/91/153/4448

Datum
12 september 1991

Onderwerp
CVIN-bijdrage

1. Als bijlage bied ik U aan de MID-bijdrage ten behoeve van de CVIN-vergadering van 19 september 1991.
2. Zonder bijlage is deze brief ongeclassificeerd.

Het Hoofd Militaire Inlichtingendienst,
voor deze
het Hoofd Stafafdeling Inlichtingen

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070- 318 80 04

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

Verzendlijst behorende bij brief nr. DIS/91/153/4448 d.d. 12 september 1991

Aan:

Exemplaar nr.:

Voorzitter CVIN	1 ✓
Hoofd BVD t.a.v. [REDACTED]	2
Hoofd IDB	3
BuZa/DAV	4
BuZa/AMAD t.a.v. [REDACTED]	5
Plv. Hoofd MID/KM	6
Plv. Hoofd MID/KL	7
Plv. Hoofd MID/KLu	8
<u>Intern:</u>	
H/MID	9
HSI/MID	10
HBI/MID	11
SV/CI/MID	12
Bureau Inl/MID	13 t/m 16
MID-Archief	17

BIJLAGE behorende bij brief
nr.: DIS/91/153/4448, d.d. 12 september 1991
Exnr 1/17

CVIN-BIJDRAGE VAN DE MILITAIRE INLICHTINGEDIENST D.D. 12 september 1991

A. MILITAIRE AKTIVITEITEN/ONTWIKKELINGEN

1.(C) LANDSTRIJDKRACHTEN

a. Activiteiten Sovjet landstrijdkrachten

De oefen- en opleidingsactiviteiten van de Sovjet landstrijdkrachten in Oost-Europa konden gedurende de verslagperiode grotendeels als routinematig worden beoordeeld. Direct na de half-jaarlijkse personeelwisseling (mei/juni) kenmerkten de activiteiten zich door hun bescheiden omvang. Binnen de garnizoenen vonden op lokale oefenterreinen de basisopleidingen van nieuw ingestroomd personeel plaats. In de tweede helft van juli werd een aanvang gemaakt met de onderdeelopleidingen vooralsnog op de kleinere oefenterreinen. Eind juli - begin augustus konden, in eerste instantie vooral door artillerie-eenheden, ook activiteiten op de grotere oefenterreinen worden vastgesteld. In algemene zin vonden de oefeningen, overigens naar verwachting, op een relatief laag niveau plaats.

b. Terugtrekking Sovjet troepen uit Oost-Europa

Volgens daartoe met de regeringen van Hongarije en Tsjechoslowakije gesloten verdragen werd gedurende de verslagperiode de terugtrekking van respectievelijk de SGF en CGF voltooid. Half juni waren alle in deze landen verblijvende troepen naar de Sovjet-Unie teruggekeerd. Hoewel het overleg tussen de Sovjet-Unie en Polen over de aldaar verblijvende Sovjet strijdkrachten aanvankelijk op problemen leek te stuiten kon in de eerste helft van augustus een positieve wending worden vastgesteld. Men leek het grotendeels eens te zijn geworden over een tijdschema dat voorziet in de volledige terugkeer van Sovjet strijdkrachten uit Polen voor eind 1993. Dat ook werkelijk volgens een dergelijk schema zal worden teruggetrokken moet, na de ontwikkelingen in de Sovjet-Unie van de laatste weken, echter worden betwijfeld. Door President Gorbachev is nl. zeer onlangs opgemerkt dat de Sovjet strijdkrachten in Polen nu "zo snel mogelijk zullen worden teruggetrokken". De volledige terugtrekking van de WGF die middels een verdrag tussen de Sovjet-Unie en Duitsland was voorzien vóór eind 1994 en dit jaar duidelijk voor ligt op het schema, zal waarschijnlijk nu ook eerder kunnen worden gerealiseerd. De nieuwe Mindef Shaposnikov heeft na zijn aantreden de terugkeer van de WGF, binnen een substantieel kortere periode dan aanvankelijk gepland, aangekondigd. Het moet dan ook niet worden uitgesloten dat e.e.a. al vóór eind 1993 kan zijn gerealiseerd.

c. Relokatie HCOF Westelijke Theater (TVD West)

Gedurende de verslagperiode werd een begin gemaakt met de terugtrekking van de Staf van het HCOF in het TVD West. De opperbevelhebber, Lrgen Postnikov, heeft op 27 juni j.l. afscheid genomen van de Poolse autoriteiten. Aanwijzingen die daartoe werden verkregen doen vermoeden dat de Staf HCOF TVD West nu in de omgeving van Smolensk (westelijk deel MD Moskou) zal worden gesitueerd.

Dezerzijds wordt er vanuit gegaan dat bij een militaire doctrine, met een defensief karakter, een eventuele Staf HCOF, nadrukkelijk achterwaarts zal moeten worden geplaatst. De omgeving Smolensk lijkt aan deze eis te voldoen. In hoeverre e.e.a. consequenties zal hebben voor de rest van de HCOF/TVD structuur en in hoeverre eventueel, nu nog bestaande staven HCOF's zouden kunnen worden samengevoegd kan, zeker gezien de huidige ontwikkelingen in de Sovjet-Unie, nu nog niet worden vastgesteld.

d. Demobilisatie-order

Naar verwachting zal eind september door de Raad van Ministers van de Sovjet-Unie de halfjaarlijkse verordening worden uitgegeven die het met grootverlof sturen in de periode oktober/november 1991 van militairen uit de gelederen van de Sovjet-Unie, de Grenstroepen, de Binnenlandse troepen en de Spoorwegtroepen regelt. Tevens regelt deze verordening de opkomst van nieuwe dienstplichtige militairen in dezelfde periode.

2.(G) LUCHTSTRIJDKRACHTEN

Algemeen

De vlieg- en oefenactiviteiten van de Oosteuropese en Sovjet Luchtstrijdkrachten (LSK) in de Forward Area (FA) waren gedurende de afgelopen vier maanden routinematig en vonden over het algemeen plaats in het kader van "pilot proficiency". Er zijn geen grootschalige vlieg oefeningen gehouden. De terugtrekking van de Sovjet LSK/ Luchtverdediging (LVD) uit de FA verloopt volgens schema.

Gedurende de mislukte staatsgreep in de SU vonden de oefenactiviteiten gewoon doorgang. Alleen de Luchtmacht van de Westelijke Groep van strijdkrachten (WGF LSK) vlogen van 19-23 augustus ongeveer 30% minder sorties dan gebruikelijk. Tevens is er gedurende die dagen geen verhoging van het aantal Intelligence Collection Flights (VC's) in de FA waargenomen en de transportvluchten van en naar de FA i.v.m. terugtrekkingen vonden normaal doorgang.

Opvallend was dat er vrijwel geen verhoogde staat van paraatheid bij de WGF LSK en het LL LEGNICA was te bespeuren. In de SU zelf was dit wel het geval. Daar werd in vnl. de westelijke MD's een verhoogde "alert status" waargenomen bij m.n. de LSK/LVD strijdkrachten. Verder stonden de routine-activiteiten daar op een lager peil. Alle paraatheidsmaatregelen werden overigens na 21 augustus vrij snel weer afgebouwd. Na de mislukte coup werden er veelvuldig alarmeringen gehouden bij de Sovjet (m.n. strategische) strijdkrachten. Dit waren waarschijnlijk intensieve testen van de betreffende strijdkrachten na het opheffen van paraatheidsmaatregelen n.a.v. de coup in de SU.

3.(G) ZEESTRIJDKRACHTEN

A. ALGEMEEN

Noordvloot

In de afgelopen periode werd in de noordelijke wateren een strategische ontplooiing gehandhaafd van 4-5 SSBN's. Voor het eerst voerde een YANKEE-NOTCH SSGN, uitgerust met het SS-N-21 systeem (lange afstands kruisraket - 3000 km) een operationele patrouille uit. Binnen het vlootgebied vond standaardoefenactiviteit in het kader van onderzeebootbestrijding en luchtverdediging plaats.

Oostzee

De 12e eenheid van de UDALOY-klasse GW-jager voert thans proefvaarten uit in de Oostzee waar de zorg van de Sovjet marine zich voornamelijk richt op de problematiek van haven-faciliteiten nu de Baltische staten hun onafhankelijkheid hebben verklaard. Naar verwachting zal t.a.v. de verdediging van de buitenste grenzen een voorlopige overeenkomst worden gevonden. Twee Oostzee eenheden brachten een vlootbezoek aan Amsterdam (2-6 september) in reciprociteit voor het Nederlands vlootbezoek aan Leningrad.

Atlantische Oceaan

Lage maritieme bezettingsgraad met routine verplaatsingen en patrouilles, opvallend is dat oceanografische onderzoek volop voortgaat en kennelijk weinig onderhevig is aan bezuinigingen.

Middellandse Zee

Routinematige aanwezigheid van Sovjet eenheden met de inzet van twee onderzeeboten werd gehandhaafd. Activiteiten beperken zich tot lichte onderzeebootbestrijdings-oefeningen en het surveilleren van US Carrier-forces.

Zwarte Zee

De belangrijkste activiteit in de Zwarte Zee wordt gevormd door het continueren van het opwerkprogramma van het nieuwe vliegdekschip Adm. Kuznetsov.

Indische Oceaan

Vermoedelijk in een poging om exploitatie-kosten van de Sovjet vloot verder terug te dringen, zien we dat SOVINDRON zich uit de Indische Oceaan terugtrekt en vooralsnog ligplaats heeft gekozen bij Cam Ranh Bay (Vietnam).

Stille Oceaan

Van 14-16 augustus vond in de Stille Oceaan een Sovjet-marine oefening Demo-91 plaats.

Opmerkelijk was dat belangrijke maritieme naties welke waren uitgenodigd om de oefening bij te wonen (US/Australië/Canada/Japan) dit hebben geweigerd i.v.m. mogelijke precedent vorming (controle) t.a.v. het maritieme element bij ontwapeningsbesprekingen.

B. EINDE SOVJET-MARINE PRESENTIE IN VOORMALIG OOST-DUISSLAND

Op 15 juli is met het vertrek van twee POTI-klasse patrouillevoertuigen uit Sassnitz de marine-presentie beëindigd.

C. VOORTGANG TESTLANCERINGEN SOVJET-SLBM'S (SEA LAUNCHED BALLISTIC MISSILES)

Op 21 augustus lanceerde een DELTA-III klasse SSBN twee SS-N-18 Stingray SLBM's vanuit de zee van Okhotsk naar Cheskaya baai (NFLT). Deze lancering werd gevolgd door een SS-N-23 lancering op 30 augustus door een D-IV vanuit de Witte Zee naar de Pacific. Tot dusver heeft de Sovjet Unie in 1991 13 stuks SLBM's gelanceerd, t.o.v. 1990 een voorlopige afname met 23%.

D. NIEUW VLIEGTUIG VOOR AIRCRAFT-CARRIER ADM. KUZNETSOV ?

Drie YAK-141/Freestyle V/Stol tactical fighters zijn recent waargenomen op het Ramnskoye test center in de Sovjet Unie. De vliegtuigen, voorheen bekend als RAM-T, worden voortgestuwd door een combinatie van een direct-lift turbojet en een lichte cruise turbofan motor. Zij zijn verder uitgerust met een pulse-doppler air-intercept radar, een verbeterde vuurleiding en air-to-air wapensystemen. Naar verwachting zal de YAK-141 medio 1994 in productie worden genomen, waarna het mogelijk wordt bestemd voor o.a. Adm. Kuznetsov.

E. ONDERZEEBOTEN

Eerder dit jaar zijn in Severodvinsk een SSN AKULA en een SSGN OSCAR II te water gelaten. Vergeleken met het topjaar 1990, toen 10 onderzeeboten te water werden gelaten, zal 1991 lager uitkomen. De verwachting is dat voor het eind van dit jaar nog een SSN AKULA, een SSN VICTOR III en drie SSK KILO's te water zullen worden gelaten.

Voor de productie van oppervlakteenheden wordt verwezen naar Bijlage A.

MAJOR SURFACE WARSHIP PROGRAMS

Pt.No.	Name	Builder	Type	Displacement	Machinery	Stage	Date
<u>Soviet Union</u>							
-	Yuri Andropov	Baltic shipyard	missile cruiser	24,300	2 PWR nuclear reactors SHP 150,000	L	29.04.89
-	Admiral Lobov	Nikolayev North	missile cruiser	11,200	4 gas turbines COGOG SHP 120,000	L	.08.90
672	Bezboyaznenny	Zhdanov shipyard	missile destroyer	7,300	2 steam turbines SHP 110,000	Cd	.05.91
682	Bezunderzhnyy	Zhdanov shipyard	"	"	"	C	.02.91
-	Unnamed	Zhdanov shipyard	"	"	"	L	.06.90
-	Unnamed	Zhdanov Shipyard	"	"	"	L	.03.91
-	Unnamed	Zhdanov shipyard	"	"	"	LD	.09.87
-	Unnamed	Zhdanov shipyard	"	"	"	LD	.06.88
-	Unnamed	Zhdanov shipyard	"	"	"	LD	.11.88
-	Unnamed	Zhdanov shipyard	"	"	"	LD	.89
-	Unnamed	Zhdadov shipyard	"	"	"	LD	.90
-	Unnamed	Zhdanov shipyard	"	"	"	LD	.91
-	Unnamed	Zhdanov shipyard	"	"	"	LD	.91
467	Adm. Panteleyev	Yantar shipyard	missile destroyer	8,700	4 gasturbines COGOG SHP 110,000	C	.07.91
-	Unnamed	Yantar shipyard	missile destroyer	9,000	4 gasturbines COGOG	LD	.09.88
-	Unnamed	Yantar shipyard	"	"	"	LD	.06.89
712	Neustrashimyy	Yantar shipyard	missile frigate	3,800	4 gasturbines COGOG SHP 110,000	C	.01.91
-	Unnamed	Yantar shipyard	"	"	"	L	.02.91
-	Unnamed	Yantar shipyard	"	"	"	LD	.90
052	Vorovskiy	Kamysh Burun	frigate	3,600	4 gasturbines COGAG SHP 69,000	Cd	.04.91
-	Unnamed	Kamysh Burun	"	"	"	L	.08.91

Cd = commissioned C = completed L = launched LD = laid down

H. CLIN. 11-10-91.
7

MINISTERIE VAN DEFENSIE
Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage
Telefoon 070 - 318 81 88
Telex 32374 KYDER

- Aan: Zie verzendlijst

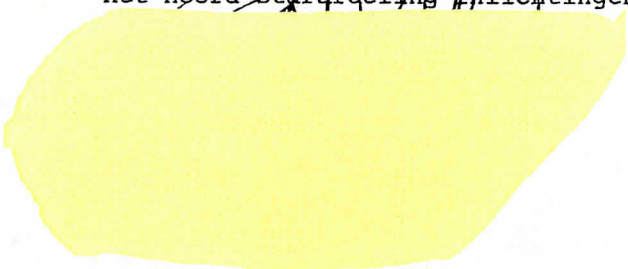
Uw brief Uw kenmerk

Ons nummer Datum
DIS/91/153/4928 11 oktober 1991

Onderwerp
CVIN-bijdrage

1. Als bijlage bied ik U aan de MID-bijdrage ten behoeve van de CVIN-vergadering van 17 oktober 1991.
2. Zonder bijlage is deze brief ongeclassificeerd.

Het Hoofd Militaire Inlichtingendienst,
voor deze
het Hoofd Stafafdeling Inlichtingen

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070- 318 80 04

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

Verzendlijst behorende bij brief nr. DIS/91/153/4928 d.d. 11 oktober 1991

<u>Aan:</u>	<u>Exemplaar nr.:</u>
Voorzitter CVIN	1
Hoofd BVD t.a.v. [redacted]	2
Hoofd IDB	3
BuZa/DAV	4
BuZa/AMAD t.a.v. [redacted]	5
Plv. Hoofd MID/KM	6
Plv. Hoofd MID/KL	7
Plv. Hoofd MID/KLu	8
<u>Intern:</u>	
H/MID	9
HSI/MID	10
HMA	11
HPEA	12
Bureau MA	14 t/m 17
Bureau PEA	18 t/m 21
MID-Archief	22

BIJLAGE behorende bij brief
nr.: DIS/91/153/4928
d.d. 11 oktober 1991
Exnr /22

CVIN-BIJDRAGE VAN DE MILITAIRE INLICHTINGEDIENST D.D. 17 oktober 1991

A. MILITAIR POLITIEKE ONTWIKKELINGEN

Sovjet Unie

1.1. (G) Militaire produktie 1e helft 1991

De sinds 1989 opgetreden daling in de militaire produktie heeft zich dit jaar voortgezet. In de eerste helft van 1991 is de produktie van een groot aantal wapensystemen verder teruggelopen. De produktiedaling betreft met name tanks, gevechtsvliegtuigen, (middel)lange-afstandsbommenwerpers en onderzeeboten. De produktie van strategische raketten (zoals de SS-24, SS-25, SS-N-20, SS-N-23) is volgens voorlopige schattingen in de eerste helft van 1991 niet verminderd.

Naar verwachting zal de Sovjet tankproduktie over het hele jaar genomen aanzienlijk achterblijven bij het niveau van 1990, te weten 1300 tanks (1988: ± 3500, 1989: ± 1750). Eerder dit jaar had de toenmalige CGS, legergeneraal Moiseyev, bekend gemaakt dat de Sovjet strijdkrachten in 1991 ca. 700 tanks zouden aanschaffen. Nog onbekend is in hoeverre op deze aanschaffingsprogramma's inmiddels verder is bezuinigd en hoeveel tanks door de Sovjet Unie zullen worden geëxporteerd. De produktie van gevechtsvliegtuigen en (middel)lange-afstandsbommenwerpers zal dit jaar met naar schatting 15 à 20% teruglopen. Eenzelfde daling kan optreden bij de produktie van militaire helicopters. Volgens voorlopige gegevens zullen dit jaar op Sovjet scheepswerven evenals in 1990 zo'n 8 grote oppervlakteschepen gereedkomen. De onderzeebootproduktie zal dit jaar naar verwachting uitkomen op 5 à 6 tegenover 11 in 1990.

In het licht van de scherpe economische teruggang waarmee de Sovjet Unie dit jaar wordt geconfronteerd, kan de militaire produktie uiteindelijk zelfs een nog sterkere daling te zien geven dan nu wordt verwacht. De discussies tussen de centrale regering en de Unierepublieken met betrekking tot de zeggenschap over de militaire industrie en de conversie van delen van de defensie-industrie voor civiele produktiedoelinden zullen daarop eveneens van grote invloed zijn.

1.2. (C) Omvang van de Sovjet Strijdkrachten

Op 5 oktober heeft Sovjet president Gorbachev radikale reductiemaatregelen en -voorstellen op het gebied van zowel de taktische als strategische kernwapens bekend gemaakt, als antwoord op soortgelijke maatregelen van de Amerikaanse president Bush van 26 september j.l. In aansluiting hierop kondigde hij tevens een vermindering van de Sovjet strijdkrachten met circa 700.000 man aan (de huidige sterkte bedraagt naar schatting maximaal ca. 3,9 miljoen man). In dit verband verwees hij naar de plannen van de Amerikaanse regering om de Amerikaanse strijdkrachten de komende jaren met een half miljoen man te verminderen.

Hoewel Gorbachev's aankondiging ongetwijfeld mede door de Amerikaanse reductieplannen is beïnvloed, spelen andere, interne factoren daarbij een hoofdrol. Daarbij kan worden gedacht aan de toenemende personeelstekorten die zich reeds enkele jaren bij de strijdkrachten voordoen, de desastreuze economische situatie die verdergaande

bezuinigingen op de defensie vrijwel onvermijdelijk maakt, en de gewijzigde politieke verhoudingen in de Sovjet Unie.

De afgelopen weken hebben reeds meerdere hoge Sovjet militairen de toekomstige omvang van de Sovjet strijdkrachten aan de orde gesteld. Met name de nieuwe Minister van Defensie Luchtmaarschalk Shaposhnikov en de Chef van de Generale Staf Legergeneraal Lobov hebben voor een sterkte van ca.3 miljoen man gepleit. Dit is overigens in lijn met de voorstellen voor militaire hervormingen die de militaire leiding eerder dit jaar, vóór de mislukte coup poging, bekend had gemaakt. Daarentegen pleitte de Plv.Minister van Defensie Kolonel-Generaal Grachev, tevens Voorzitter van de Staatscommissie voor Defensie en Staatsveiligheid van de Russische Federatie (RSFSR) en daarmee de facto Minister van Defensie van Rusland, nog vorige week voor een de komende drie jaren te realiseren sterktevermindering tot 2 à 2,5 miljoen man. Enkele weken eerder had hij zelfs een streefcijfer van 1,5 à 2 miljoen man genoemd.

Gorbachev's aankondiging betekent feitelijk dat hij het standpunt van de legerleiding over de toekomstige omvang van de Sovjet strijdkrachten overneemt. Met betrekking tot de toekomstige structuur, omvang en taken van de Sovjet defensie-organisatie blijken echter belangrijke verschillen van opvatting te bestaan tussen zowel de legerleiding en de republieken, als tussen de republieken onderling. Hoewel de republieken in principe de noodzaak van een gezamenlijke defensie-organisatie hebben onderschreven, staat nog allerm minst vast dat men over de concrete invulling daarvan daadwerkelijk overeenstemming zal kunnen bereiken.

De uitspraken van Grachev als vertegenwoordiger van de RSFSR regering maken duidelijk, dat zelfs deze belangrijkste Sovjet republiek niet volledig achter de ideeën van Gorbachev en de legerleiding staat. Terwijl echter de RSFSR blijft uitgaan van het voortbestaan van uniestrijdkrachten in afgeslankte vorm, heeft met name de Oekraïne plannen bekend gemaakt om binnen twee jaar op basis van de nu in de Oekraïne gelegerde militaire eenheden eigen strijdkrachten ter grootte van ca.450.000 man op te bouwen. Nog onduidelijk is in welke verhouding deze Oekraïense strijdkrachten zullen staan tot de beoogde, gezamenlijke Sovjet defensie-organisatie. Meer dan de helft van de republieken heeft overigens inmiddels reeds zelfstandig plannen voor de vorming van een eigen nationale garde en/of eigen strijdkrachten aangekondigd of daarmee een begin van uitvoering gemaakt.

De uiteindelijke sterkte van de Sovjet strijdkrachten zal in de praktijk primair worden bepaald door de opstelling van de republieken. Aannemelijk is dat de Sovjet strijdkrachten de komende 3-6 jaar in de praktijk verder zullen worden gereduceerd dan nu door Gorbachev is aangekondigd. Opmerkelijk is overigens dat zowel de legerleiding als de republieken aansturen op een verdere professionalisering van de strijdkrachten, waarbij de legerleiding uitgaat van een verhouding van ca.50% tussen dienstplichtigen enerzijds en beroepskader en kortverbandvrijwilligers anderzijds. De politieke discussies over handhaving of volledige afschaffing van de algemene dienstplicht zijn echter nog niet afgerond.

B. MILITAIRE AKTIVITEITEN/ONTWIKKELINGEN

1. (C) LANDSTRIJDKRACHTEN

Algemeen

Gedurende de verslagperiode konden de oefen- en opleidingsactiviteiten van de Sovjet landstrijdkrachten in Oost-Europa als routinematig worden beoordeeld en als gering voor zover het activiteiten op de grote oefenterreinen betrof.

Onderdeelsoefeningen/opleidingen gingen tot maximaal het niveau van bataljon en droegen in sommige gevallen reeds het karakter van eindoefeningen met inspecties door hogere echelons.

(G) Terugtrekking Sovjet troepen uit Duitsland

Volgens officiële cijfers bevonden zich begin augustus jl. nog 257.800 Sovjet militairen in Duitsland alsmede nog 183.000 gezinsleden. Gedurende de eerste acht maanden van 1991 zijn vanuit Duitsland ca. 80.000 militairen en 25.000 gezinsleden naar de Sovjet-Unie teruggekeerd. Daarmee is reeds voor ca. 70% uitvoering gegeven aan het terugtrekkingsschema voor 1991, voorzover het personeel betreft. De Sovjet autoriteiten zijn voornemens om gedurende het vierde kwartaal van 1991 de volgende transporten uit te voeren in het kader van de terugtrekking van Sovjet strijdkrachten (WGF) uit Duitsland:

- Via de spoorweg/veerverbinding Murkran-Klaipeda in totaal 190 treinen met 5709 wagons. Daarvan vermoedelijk 120 wagons met personen ; 3.775 wagons met goederen, materieel en voertuigen ; en 1.814 wagons met munitie.
- Vanuit de haven van Rostock zijn 42 afvaarten gepland. Daarvan 29 met RoRo-schepen voor het transport van 2.897 wielvoertuigen en 13 met transportschepen voor het vervoer van 6.600 ton munitie.
- Vanuit de haven van Wismar zijn 12 afvaarten gepland, waarmee 103 rupsvoertuigen en 1.139 wielvoertuigen zullen worden verscheept.

Naast slooptransporten over de Oostzee worden ook treintransporten via Polen uitgevoerd en wordt eveneens personeel en materieel per luchttransport afgevoerd. De terugkeer van de Sovjet strijdkrachten uit Duitsland (en Polen) verloopt, voorzover bekend, grotendeels volgens plan en ligt vermoedelijk zelfs voor op schema. De politieke ontwikkelingen in de Sovjet-Unie lijken op de terugtrekking niet of nauwelijks invloed te hebben gehad, anders dan dat na afloop van de mislukte staatsgreep is bekendgemaakt dat de terugtrekking zoveel mogelijk zal worden versneld.

(G) EOC-oefeningen

Door de Sovjet-Unie is in augustus jl. medegedeeld dat zowel het aantal deelnemers als het aantal tanks dat zou deelnemen aan een voor oktober dit jaar geplande oefening in het Militair District (MD) Wit-Rusland, is verminderd tot onder de notificatiedrempel. Volgens de EOC-kalender zou aan de oefeningen worden deelgenomen door ca. 10.000 man en ca. 300 tanks. Het aantal van 300 tanks vormde hierbij de verplichting tot notificatie. De Sovjet-Unie heeft laten weten dat het aantal deelnemers en deelnemende tanks is teruggebracht tot respectievelijk 7000 en 200, waarmee de notificatieverplichting is vervallen.

Van een andere, eveneens in oktober te houden, oefening in het MD Karpathen die met een deelnemersaantal van 17.000 man stond gepland, zijn tot dusverre nog geen bijzonderheden bekend. Gezien het deelnemersaantal zouden voor deze oefening waarnemers moeten worden uitgenodigd (vanaf 17.000 man). Aangezien dit 42 dagen voor aanvang van de oefening nog niet was gebeurd, wordt er vanuit gegaan dat het aantal deelnemers lager zal zijn dan 13.000 man zodat niet genotificeerd hoeft te worden danwel dat deze oefening in het geheel geen doorgang zal vinden.

(G) Bulgarije

Grond-grond raketsystemen met een bereik < 500 km

Recent kon op een voormalige vliegbasis in Bulgarije een SS-23 eenheid worden geïdentificeerd. Naast Bulgaars militair personeel zouden zich vier Sovjet officieren bij de eenheid bevinden. Het moreel van het Bulgaarse personeel zou erg laag zijn aangezien dit personeel er vanuit gaat dat de eenheid spoedig zal worden opgegeven. Hoewel oefeningen zich tot nu toe ook richtten op het gebruik van nucleaire en chemische munitie heeft de eenheid waarschijnlijk nooit over andere dan conventionele munitie (gevechtsskoppen) beschikt. De SS-23 behoort tot de categorie raketsystemen welke onder het INF-verdrag vallen. In 1987 kwamen de Sovjet Unie en de V.S. overeen alle raketten met een bereik tussen de 500 en 5500 km te vernietigen. Hoewel de SS-23 een bereik heeft van <500 km werd toch besloten dit systeem onderdeel van het verdrag te laten uitmaken. Rond juni 1991 waren alle in deze categorie vallende raketsystemen door de Sovjet-Unie vernietigd. Voorafgaande aan de verdragsondertekening heeft de Sovjet-Unie aan een aantal voormalige Non Sovjet Warschau Pakt (NSWP)-landen SS-23 lanceerinrichtingen en raketten geleverd die volgens de Sovjet Unie formeel niet onder het INF-verdrag vallen, aangezien de betreffende landen geen verdragspartner zijn.

Aan de volgende landen werd de SS-23 geleverd:

	<u>lanceerinrichtingen</u>	<u>raketten</u> <u>(conventioneel)</u>
Voormalige DDR	4	24
Tsjechoslowakije	4	24
Bulgarije	8	24

De raketsystemen van de voormalige DDR zijn na de "Duitse eenwording" in het bezit gekomen van de Bondsrepubliek. Van de vier lanceerinrichtingen zijn er inmiddels drie vernietigd en is er één aan een museum overgedragen. De raketten zullen, naar het zich nu laat aanzien, voor 1994 worden vernietigd.

Door Tsjechoslowakije lijken de betreffende systemen vooralsnog te worden gehandhaafd. De SS-23 raketsystemen bevinden zich in een actieve, tot de landstrijdkrachten behorende eenheid. Tsjechoslowakije zou evenwel bereid zijn betreffende systemen op termijn te vernietigen.

Hoewel de recente berichtgeving uit Bulgarije wijst op de ontbinding van de aldaar aanwezige SS-23 eenheid, zijn van Bulgaarse zijde tot nu toe nog geen indicaties voor een eventuele vernietiging van de betreffende systemen vernomen. De gemelde aanwezigheid van Sovjet militairen in Bulgarije is op z'n minst opmerkelijk te noemen. Door de Sovjet Unie is nl. steeds gesteld dat de SS-23 systemen voor INF-verdragsondertekening (1987) aan de betreffende landen zijn geleverd en dat deze landen het beheer en de volledige controle over genoemde systemen hebben. Het moet overigens niet worden uitgesloten dat de Sovjet militairen op korte termijn zullen worden teruggetrokken.

Ondanks het feit dat de voormalige WP-landen reeds op bescheiden schaal zijn overgegaan tot ontmanteling van raketsystemen met een "korte dracht" (tot 500 km), beschikken zij in totaal waarschijnlijk nog steeds over >2000 systemen, met een veelvoud aan raketten en gevechtsskoppen (waarvan de nucleaire en chemische alleen in het bezit van de Sovjet Unie). Ca. 80% van de lanceerinrichtingen is in het bezit van de Sovjet-Unie.

De recente ontwikkelingen in de Sovjet-Unie en de aankondiging (27 september jl.) van de president van de VS, Bush om alle wapensystemen uit deze categorie te vernietigen hebben ertoe geleid dat de Sovjet Unie verregaande maatregelen heeft aangekondigd welke moeten leiden tot een aanzienlijke reductie van het Sovjet kernwapenarsenaal.

2.(G) LUCHTSTRIJDKRACHTEN

Algemeen

De vlieg- en oefenactiviteiten van de Oosteuropese- en Sovjet luchtstrijdkrachten (LSK) in de Forward Area (FA) en van de Sovjet LSK in de drie westelijke militaire districten waren gedurende september routinematig. Naast een aantal routinematige alarmeringen vond er een aantal offensieve- en defensieve vlieg oefeningen plaats. Er werden totaal 27.480 sorties en 66 Intelligence Collection Flights (ICF's) gevlogen door de LSK in de FA. Een aantal van deze ICF's werd ingezet t.b.v. het monitoren van de NAVO marine-oefening NORTH-STAR-91, die begin september plaatsvond. Overigens is de Sovjet belangstelling voor deze oefening gehalveerd in vergelijking met de Sovjet surveillance-activiteiten gedurende "NORTH STAR '89". De transportvluchten van en naar de FA i.v.m. Sovjet-terugtrekkingen vonden normaal doorgang, zij het op een nog steeds, sinds begin augustus, gereduceerd peil. De eerste voorbereidingen voor de najaarstroepenrotatie zijn reeds waargenomen. Het betrof calibratievluchten in Duitsland. De rotatie zal eind november aanvangen, terwijl het nieuwe trainingsjaar op 1 december al zou beginnen.

(U) Reorganisatie Tsjechoslowaakse (TSFR) LSK

De TSFR lucht- en luchtverdedigingsstrijdkrachten gaan hun organisatie veranderen naar Brits luchtmachtmodel, met "flights, squadrons en groups" i.p.v. het sovjet model met regimenten, divisies en luchtlegers. De uniformen zullen plaats maken voor "RAF blauw" en rode sterren zullen niet meer te zien zijn op de badges. Het 11e regiment op ZATEC zal een naamsverandering ondergaan naar 311 squadron, een gedurende de tweede wereldoorlog bestaande Tsjechoslowaakse eenheid binnen de RAF. Dit alles bevestigt dat de Tsjechische regering en militairen zich distantiëren van het Sovjet model. Voor de uitvoering van de plannen ontbreken echter nog de benodigde financiële middelen.

(C) Toekomstvisie van de Sovjet bevelhebber der LSK over de strijdkrachten

De nieuwe bevelhebber van de Sovjet LSK Petr Deynekin is een voorstander van een sterke, centraal geleide luchtmachtcomponent. Tijdens een interview met het blad "Rossiyskaya Gazeta" vertelde hij dat hij voorstander is van de formatie van een beroepsleger, waarin de moeilijk te hanteren en kwetsbare tanks vervangen zullen worden door zeer mobiele Lucht Leger (LL)-troepen. De luchtmacht zou dan voor de nodige mobiliteit zorgen. Verbeterde training en gevechtsgereedheid zouden dan de strijdkrachtreducties moeten compenseren. Een centraal geleide strijdmacht is in het bijzonder belangrijk bij de strategische militaire luchtvaart, die de generaal te kostbaar acht voor een afzonderlijke republiek. Deynekin pleit voor een "upgrading" van de LSK, net als zijn voorganger (nu minister van defensie) Shaposhnikov.) De nieuwe bevelhebber, en met hem meerdere militaire zegslieden, schrijven het geallieerde succes (met zeer weinig slachtoffers aan geallieerde zijde) tijdens de oorlog met Irak toe aan zeer succesvol uitgevoerde luchtoperaties. Bovendien meent de generaal dat de luchtmacht ook tijdens toekomstige conflicten een beslissende rol zal spelen.

3.(G) ZEESTRIJDKRACHTEN

ALGEMEEN

De Sovjet Marine-activiteiten stonden voornamelijk in het teken van surveillance van NAVO-oefeningen in de Noorse Zee (VENDETTA'91 en NORTH STAR 91) en Oostzee

(ACTION EXPRESS en BOTANY BAY). In vergelijking met voorgaande vergelijkbare oefeningen was de inzet van het aantal surveillance-eenheden gehalveerd.

(G) Strategische onderzeebootpresentie

Het gemiddelde aantal per maand vanuit de Noordvloot opererende SSBN's is in het afgelopen jaar geleidelijk afgenomen van zeven tot drie à vier dit jaar.

(G) Invloed onafhankelijkheid Baltische Staten op Oostzeevloot

De onafhankelijkheid van de Baltische Staten zal een belangrijke invloed hebben op de rol en inzet van de Oost-Zeevloot. Het tijdsbestek waarin veranderingen zullen worden doorgevoerd speelt hierbij een grote rol. Thans is de onderzeebootvloot gevestigd in Liepaya. Het zal een probleem worden om de eenheden een andere thuishaven te bezorgen. De onderzeeboottraining voor meerdere Vloten vindt plaats in Paldiski en de sluiting van het trainingscentrum daar zal zeker nadelig zijn voor de trainingsactiviteiten. Een vijftal grote scheepswerven is gevestigd in het gebied: Liepaya, Riga, Klaipeda, Ventspils en Tallin. Hoewel van belang zijn geen van deze werven echter betrokken bij de constructie van combattanten. Verwacht mag worden dat op kortere termijn de verplaatsing zal plaats vinden naar het St-Petersburg gebied en Baltysk, de grootste marinehaven, terwijl Kaliningrad met het marinehoofdkwartier een infrastructurele uitbreiding zal ondergaan. Ruimtegebrek kan worden opgevangen door versneld oudere eenheden af te voeren. De taak van de Oostzeevloot zal naar verwachting niet veel veranderen, n.l. bijdragen aan de verdediging in de Oostzee alsmede participatie in de luchtverdediging. Het gebied waarin de taak wordt uitgevoerd zal echter worden teruggebracht tot het oostelijk deel van de Baltic. Het verlies aan spankracht dat hierdoor ontstaat wordt naar verwachting opgevuld door verbeterde capaciteit van de Marine-luchtvaartdienst.

(G) SOVJET UNIE: ONTWIKKELINGEN SSN BOUWPROGRAMMA'S

In de Sovjet Unie lopen drie SSN bouwprogramma's, t.w. AKULA, SIERRA II en VICTOR III klasse. In 1990 is het hoogste aantal SSN's geproduceerd. Dit jaar is er tot op heden een SSN te water gelaten. De verwachting is dat voor het eind van dit jaar nog tenminste één SSN te water zal worden gelaten.

De AKULA klasse geldt als de meest stille nucleaire aanvalsonderzeeboot van de Sovjet marine. Zeven AKULA klasse onderzeeboten zijn thans operationeel. Hiervan zijn er twee in de Noordvloot gestationeerd en de overige in de Pacific vloot. De AKULA wordt op twee werven tegelijk gebouwd. Tot dusverre is het aantal geproduceerde AKULA's echter achtergebleven bij de verwachtingen. Als de Sovjets hun verouderde SSN vloot willen moderniseren zal een produktie van twee eenheden per jaar noodzakelijk zijn.

De SIERRA klasse geldt als een experimentele klasse. De romp is gemaakt van titanium. Sinds 1983 zijn er drie SIERRA klasse onderzeeboten gebouwd. De derde eenheid, welke vorig jaar operationeel is geworden, bevat een groot aantal modificaties. Dit is ook de reden waarom de SIERRA II klasse werd geïntroduceerd. De modificaties omvatten o.a. een 10 meter langere romp, een geheel ander sail en de toevoeging van Non Acoustic Anti Submarine Warfare (NAASW) sensoren. De verwachting is dat vanwege de hoge kosten de vierde in aanbouw zijnde onderzeeboot van deze klasse tevens de laatste zal zijn.

De VICTOR klasse wordt sinds 1966 op de Admiralty scheepswerf in Sint Petersburg gebouwd. In dit bouwprogramma zijn twee modificaties doorgevoerd waarbij de

lengte beide keren is toegenomen. De VICTOR I klasse omvat 14 eenheden, de VICTOR II klasse omvat 7 eenheden en van de VICTOR III klasse zijn tot nu toe 25 eenheden gebouwd. De 26e en tevens laatste eenheid zal mogelijk voor het eind van dit jaar te water worden gelaten, waarmee een eind zal komen aan het grootste bouwprogramma van de Sovjet Unie.

De verwachtingen t.a.v. een eventuele nieuwe klasse SSN zijn in het licht van de huidige economische en politieke chaos in de Sovjet Unie zeer onzeker. Een vierde generatie nucleaire aanvalsonderzeeboot kan in het gunstigste geval in 1997 operationeel zijn. De Sovjets zullen echter hoge prioriteit aan het AKULA klasse bouwprogramma geven om het noodzakelijke produktieaantal van twee eenheden per jaar te handhaven.

MARINE ONTWIKKELINGEN ROND DE BURGEROORLOG IN JOEGOSLAVIE

(G) Infrastructuur

Het marine hoofdkwartier van de federale marine is verplaatst naar Kumbor/Tivat in de republiek Montenegro. De Sovjets hebben aldaar een onderzeeboot depotschip de UGRA-871, sinds 1988 in onderhoud liggen. Ten minste 14 Joegoslavische marine eenheden zijn in de periode 25/08-06/09 naar TIVAT verplaatst.

(G) Materieel

Eind september namen de Kroaten in de haven van Sibenik 20 schepen van de Joegoslavische marine in beslag waaronder : 1 kanonneerboot, 2 patrouilleboten, 3 sleepboten, 2 missileboten, 1 torpedoboot, 1 landingsvaartuig, 3 vrachtvaartuigen en een aantal kleinere vaartuigen. Hiermee is de Kroatische marine nog steeds aanzienlijk de mindere van de Joegoslavische marine.

Naast deze eenheden beschikt Kroatië nog over circa 219 koopvaardij schepen, 76 procent van de totale Joegoslavische koopvaardijvloot.

(G) Mijnendreiging

Momenteel zijn drie gebieden langs de Joegoslavische kust aangemerkt als mijngevaarlijk. Het Joegoslavische Ministerie van Defensie heeft op 26/09 verklaard dat Kroatische marine-eenheden mijnen zouden hebben gelegd in scheepvaart- en aanlooproutes tot de havens van Split (Bocht van Kastel, en aanloop tot Lora) en in de kust- en internationale scheepsvaartroutes ten noorden van Dubrovnik. Tevens is een mijngevaarlijk gebied van kracht voor de haven van Zadar.

Ministerie van Defensie

8
Exnr.: 1/21

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

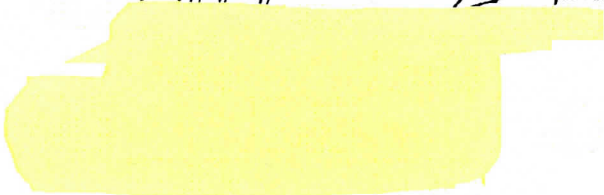
- Aan: Zie verzendlijst

Telefoon 070 - 318 81 88
Telefax 070 - 318 79 51
Telex KYDER/BIV NL 33763

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
			DIS/91/153/5464
Onderwerp			14 november 1991
CVIN-bijdrage			

1. Als bijlage bied ik U aan de MID-bijdrage ten behoeve van de CVIN-vergadering van 21 november 1991.
2. Zonder bijlage is deze brief ongeclassificeerd.

Het Hoofd Militaire Inlichtingendienst,
voor Beze
het wvd/Hoofd Stafafdeling Inlichtingen

Bijlagen Bezoekadres
één Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer

070- 318 67 36

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

[REDACTED]

Verzendlijst behorende bij brief nr. DIS/91/153/5464 d.d. 14 november 1991.

Aan:

Exemplaar nr.:

Voorzitter CVIN	1
Hoofd BVD t.a.v. [REDACTED]	2
Hoofd IDB	3
BuZa/DAV	4
BuZa/AMAD t.a.v. [REDACTED]	5
Plv. Hoofd MID/KM	6
Plv. Hoofd MID/KL	7
Plv. Hoofd MID/KLu	8

Intern:

H/MID	9
HSI/MID	10
HMA/MID	11
HPEA/MID	12
Bureau MA	13 t/m 16
Bureau PEA	17 t/m 20
MID-Archief	21

[REDACTED]

CVIN-BIJDRAGE VAN DE MILITAIRE INLICHTINGENDIENST D.D. 21 november 1991

A. MILITAIRE POLITIEKE ONTWIKKELINGEN

Sovjet Unie

(C) Verspreiding nucleair technologische kennis

Volgens een voormalige KGB-functionaris bestaat het gevaar dat de desintegratie van het militair-industriële complex in de Sovjet Unie en de dreigende werkloosheid van onder meer ook nucleaire specialisten ertoe kunnen leiden, dat deze specialisten lucratieve betrekkingen aanvaarden in het Midden Oosten. Naar verluidt zouden vele wetenschappers reeds financieel aantrekkelijke aanbiedingen hebben aanvaard om in Irak, Egypte, Syrië en Israël te komen werken. Naar zijn zeggen kunnen de nog steeds voor bepaalde groepen nucleaire experts geldende, strikte reisbeperkingen minder krachtig worden gehandhaafd nu het veiligheidsapparaat, met inbegrip van de KGB zelf, steeds meer uiteenvalt. Naar verluidt zouden reeds enige nucleaire specialisten de Sovjet Unie (illegaal) hebben verlaten.

Hoewel nog niet bevestigd, is het gevaar waarop deze melding duidt alleszins denkbaar. Zo wordt de militaire industrie in de Sovjet Unie inderdaad geconfronteerd met verlies van hoog gekwalificeerd personeel dat in de groeiende coöperatieve (en particuliere) sector van de economie betrekkingen aanvaardt. Aangenomen mag worden dat de mogelijkheden op dit punt voor zeer gespecialiseerd wetenschappelijk personeel, zoals nucleaire specialisten, in de Sovjet Unie zelf veel beperkter zijn waardoor buitenlandse aanbiedingen aantrekkelijk worden. In het licht van de te verwachten verdere bezuinigingen in de militair-industriële sector zal dit in de komende jaren steeds meer het geval zijn. Overigens valt niet uit te sluiten dat de voormalige KGB-functionaris met zijn mededeling ook het bestaansrecht van het veiligheidsapparaat in zijn traditionele vorm en samenstelling nog eens heeft willen onderstrepen.

B. MILITAIRE AKTIVITEITEN/ONTWIKKELINGEN

1.(C) LANDSTRIJDKRACHTEN

Algemeen

Bij de Sovjet landstrijdkrachten in Oost-Europa was onverminderd sprake van een routinematige oefen- en opleidingsactiviteit. De oefenende eenheden waren veelal betrokken bij oefeningen ter afsluiting van de halfjaarlijkse opleidingscyclus.

(G) Terugtrekking Sovjet troepen uit Oost-Europa

- a. De terugtrekking van Sovjet landstrijdkrachten in Duitsland, behorende tot de WGF, verloopt in zijn algemeenheid naar verwachting en ligt zelfs voor op het schema zoals aan de Duitse autoriteiten is overhandigd.

Tussen jan '91 en okt '91 hebben de hieronder gemelde terugtrekkingsactiviteiten plaatsgevonden.

	Sterkte per 1/91	gepland voor terugtr. in '91	tot 10/91 uitgevoerd	perc. van voorgenomen terugtr.	nog aan- wezig
Pers.	302.000	*	75.000		227.000
Tanks	4.251	1.041	1.539	148%	2.712
APC/AIPV	8.056	2.902	2.972	102%	5.084
Art. (van- af 100)	3.486	1.084	986	91%	2.500

* Voor de (WGF) landstrijdkrachten afzonderlijk zijn geen personeelscijfers bekendgemaakt. In totaal (Laskn, Luskn etc.) zouden 1991 98.830 man worden teruggetrokken.

Van de vier WGF-divisies die in 1991 naar de SU zouden terugkeren zijn 207 Mechdiv, 27 GdMechdiv en 39 Gde Mechdiv inmiddels vertrokken. Van 35 Mechdiv zullen de laatste elementen, gedurende de nog resterende maanden naar de SU terugkeren.

Van de 5 divisies, waarvan de terugtrekking in 1992 zou plaatsvinden, zijn/worden reeds elementen naar de SU teruggezonden.

Ook van andere eenheden (op alle niveaus) is reeds materieel naar de SU teruggezonden.

Van de totale munitievoorraad van de WGF zou reeds ong. 40% (ca 250.000 ton) naar de SU zijn overgebracht.

Tot eind september j.l. zijn 217 objecten/installaties (onroerend goed) overgedragen. Zonder uitzondering zouden alle objecten in slechte tot zeer slechte staat verkeren.

- b. Met Polen is inmiddels overeengekomen vóór 15 november 1992 het grootste deel van de nu nog aanwezige ca 45.000 militairen terug te trekken. Begin 1993 zullen nog hooguit 6000 militairen aanwezig zijn. In het laatste kwartaal van 1993 moet dit aantal tot ca 2.000 zijn teruggebracht. De laatste Sovjet militairen zullen Polen verlaten zodra de laatste troepen uit Duitsland zijn vertrokken.

(G) Terugtrekking Sovjet troepen uit de Baltische Staten.

Zoals bekend zullen, i.v.m. het inmiddels zelfstandig zijn van de Baltische staten, de aldaar verblijvende Sovjettroepen in de komende jaren worden teruggetrokken. Met Estland is inmiddels een principe-akkoord gesloten dat voorziet in een volledige terugtrekking binnen twaalf maanden. Het daadwerkelijke terugtrekkingsschema zal worden vastgelegd in een nog te ondertekenen verdrag. Dezerzijds wordt ervan uitgegaan dat de volledige terugtrekking vóór eind 1992 zal zijn gerealiseerd. Met Letland is recent een soortgelijk akkoord gesloten. In een gezamenlijke eis hebben de drie Baltische staten onlangs de terugtrekking van alle Sovjettroepen uit hun hoofdsteden vóór 1 december 1991 en een zo snel mogelijke terugtrekking van de resterende Sovjet troepen geeist. Met Litouwen ligt deze zaak vooralsnog problematischer, De Sovjet Unie en Litouwen lijken het voorlopig nog niet eens over de terugtrekking van de aldaar verblijvende Sovjettroepen van het

Ministerie van Binnenlandse zaken. In een voorlopige overeenkomst is de terugkeer van deze troepen vanaf maart 1992 voorzien. Litouwen wil dat e.e.a. binnen twee jaar (vóór maart 1994) wordt gerealiseerd. De Sovjet Unie echter, wenst hiervoor tot 1997 de tijd te nemen. Ook m.b.t. de terugkeer van de reguliere Sovjet legereenheden is nog geen overeenstemming bereikt. Zoals eerder aangegeven wenst Litouwen een zo snel mogelijke terugtrekking terwijl de Sovjet-Unie "slechts" bereid lijkt dit pas tegen eind 1994 te realiseren.

2.(G) LUCHTSTRIJDKRACHTEN

Algemeen

De vlieg- en oefenactiviteiten van de Oosteuropese- en Sovjet luchtstrijdkrachten (LSK) in de Forward Area (FA) en van de Sovjet LSK in de drie westelijke militaire districten vertoonden geen opzienbarende bijzonderheden.

(G) Verwijdering nucleaire wapens bij Baltische SA-5 complexen

Naar onlangs bekend werd zijn waarschijnlijk eind 1990, begin 1991 de nucleaire wapens verwijderd bij de Sovjet SA-5 complexen in de Baltische staten. In totaal bevinden zich negen Sovjet SA-5 complexen in de Baltische staten waarvan er vijf waren uitgerust met nucleaire wapens. De negen SA-5 complexen zijn nog wel operationeel en volledig bemand. Het ondersteunend materieel t.b.v. de inzet van nucleaire wapens is momenteel geconcentreerd op een drietal SA-5 complexen en zou eventueel in crisistijden weer gebruikt kunnen worden. De nucleaire wapens bij de SA-2 sites in de Baltische staten werden waarschijnlijk reeds in een eerder stadium verwijderd.

3.(G) ZEESTRIJDKRACHTEN

Algemeen

De afgelopen periode vertoonde de Sovjet marine een laag activiteitsniveau. Oefenactiviteiten vonden voornamelijk in de eigen vlootgebieden plaats en waren kleinschalig en routinematig van karakter. Ook buiten de eigen vlootgebieden weken de scheepsbewegingen nauwelijks af van het gebruikelijke beeld voor de maand oktober.

Strategische presentie.

Met vier strategische onderzeeboten in de Groenland Zee en drie in de Stille Oceaan/Bering Zee wijkt dit beeld niet af van de norm.

Met vier strategische onderzeeboten in de Groenland Zee en drie in de Stille Oceaan/Bering Zee wijkt dit beeld niet af van de norm.

(G) Wapentechnische ontwikkelingen Sovjet marine

Ondanks de algemene malaise in de (voormalige) Sovjet Unie zijn er geen expliciete tekenen die er op wijzen dat de wapentechnische ontwikkelingen voor en wapentechnische beproevingen door de Sovjet-marine afnemen dan wel zouden zijn stopgezet.

Ter staving enkele recent waargenomen "wapenfeiten":

- SS-N-21/SAMPSON SLCM beproevingen op 1 en 2 november 1991;

- Lancering van zes SA-N-11 missiles, zijnde de eerste operationele beproevingen (in een realistisch scenario) van het CADS-1 "mixed (gun-missiles) close-in weapons system", op 30 oktober 1991;
- De test-lancering van een nieuw, op de SS-N-19 gelijkend, missile (wapen heeft de voorlopige designator NE-6 gekregen) op 4 november 1991;
- Op 28 oktober 1991 kon visueel worden geconfirmeerd dat de Sovjets de intentie hebben om, op recentelijk geconverteerde KRIVAK-I combattanten, het SS-NX-25 anti-ship missile (hoogst waarschijnlijk uitgerust met een "dual-seekerhead") te plaatsen;
- De bouwactiviteiten aan "lanceeropstelling D" te Nenoksa zijn recentelijk voltooid, indicierend dat de testfase voor de "SS-N-20 Follow On (nieuwe SLBM voor de TYPHOON-klasse SSBN's) kan aanvangen.

(G) Ontwikkelingen in Sovjet marine bouwprogramma's

Algemeen

Sovjet marine bouwprogramma's worden niet meer uitsluitend bepaald door requirements en wapentechnologische ontwikkelingen. Een groot aantal onvoorspelbare factoren bepaalt thans mede de ontwikkelingen in marinebouwprogramma's. Deze variëren van de voortgang van het democratiseringsproces tot de overlevingskansen van de Sovjet Unie.

De Sovjet marinescheepsbouw, welke traditioneel tot de beschermde industrieën behoorde, wordt thans gedwongen om economisch verantwoord te produceren. Dit heeft tot gevolg dat een aantal werven de militaire produktie zal staken of dit al heeft gedaan. Vijf werven zijn inmiddels gestopt met militaire produktie; het betreft hier drie werven in Sint Petersburg, één werf in Kerch en één werf in Gorkiy.

De vertraging in de lopende bouwprogramma's wordt in eerste instantie veroorzaakt door onvoldoende coördinatie in de toelevering van componenten en onderdelen. Tot april '91 waren de leveranties nog volgens schema, thans is alles onoverzichtelijk geworden. Ook de non-participatie van de Oekraïne in het economisch verdrag van de Sovjet Unie kan van grote invloed zijn op de bouwprogramma's, met name in Nikolayev en Kerch.

B. Produktie-overzicht van 1990 en 1991

	<u>Designator:</u>	<u>Klasse:</u>	<u>Aantal:</u>
1990:	SSBN	DELTA IV	1 (Strategische onderzeeboot)
	SSGN	OSCAR II	2 (geleide wapen aanvalsonderzeeboot)
	SSN	AKULA	2 (aanvalsonderzeeboot-Nucl.voortgestuwd)
	SSN	SIERRA II	1 (" ")
	SSN	VICTOR III	1 (" ")
	SSK	KILO	4 (aanvalsonderzeeboot-Conv-voortgestuwd)
	SSC	LOSOS	1 (kust-onderzeeboot)
	DDHM	SOVREMENNY	2 (Geleide wapen destroyer)
	FFH	NEUSTRASHIMYY	1 (Fregat)
	FFH	KRIVAK III	1 (Fregat)
	FS	GRISHA V	5 (Fregat)

Totaal 1991: 4(+2) grote oppervlakteschepen en 5(+2)

	<u>Designator:</u>	<u>Klasse:</u>	<u>Aantal:</u>
1991	SSGN	OSCAR II	1
	SSN	VIKTOR III	(1)
	SSK	KILO	3 (+1)
	SSA	PALTUS	1 (experimentele onderzeeboot/ Moederonderzeeboot)
	DDHM	SOVREMENNY	1 (+1)
	DDHM	UDALOY	1 (geleide wapen destroyer)
	FS	GRISHA V	2 (+1)

Totaal 1991: 4(+2) grote oppervlakteschepen en 5(+2) onderzeeboten

N.B. De tussen haakjes vermelde eenheden zullen naar verwachting voor eind '91 aanvangen met proefvaren of te water worden gelaten.

(G) JOEGOSLAVISCHE MARINE AKTIVITEITEN

De activiteiten van de Joegoslavische marine richtten zich de afgelopen periode voornamelijk op het bewaken van de scheepvaartroutes waarlangs de evacuatie van militair materieel en personeel vanuit Slovenië verliep. T.b.v. dit transport werden naast koopvaardij schepen ook marine-eenheden ingezet. De geheel centraal/zuidelijke sector, van Split tot de haven van Bar, staat onder controle van de Joegoslavische marine.

Op 24 oktober waren drie landingsvaartuigen en tenminste vijf andere combattanten betrokken bij de verovering van de plaats Kupari (ten zuid-oosten van Dubrovnik) door het federale leger.

De blokkade van Dubrovnik door de Joegoslavische marine wordt gecontinueerd, waarbij tevens beschietingen op de stad worden uitgevoerd. Op 30 oktober werd een scheepskonvooi tegengehouden dat op weg was naar Dubrovnik. Aan boord van het grootste schip, de "Slavija", bevonden zich naast driehonderd vluchtelingen die naar Dubrovnik terug wilden, de president van het staatspresidium, Mesic en de Kroatische premier, Greguric. Een poging om het konvooi naar de marinehaven Zelenika (Montenegro) te leiden werd door onderhandelingen verhinderd. Nadat de schepen op zee waren doorzocht op wapens, werd alsnog toestemming verleend Dubrovnik binnen te lopen. Het konvooi bracht hiermee tevens voedingsmiddelen en andere hulpgoederen naar het reeds meer dan een maand belegerde Dubrovnik.

(G) VOORUITZICHTEN

Door de economische teruggang worden de scheepswerven gedwongen maatregelen te nemen om de afnemende orders te compenseren. Daardoor zullen marine bouwprogramma's in de nabije toekomst uit minder klassen schepen en onderzeeboten verspreid over minder marine scheepswerven bestaan.

14-12-91

 me

9

Ministerie van Defensie
Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

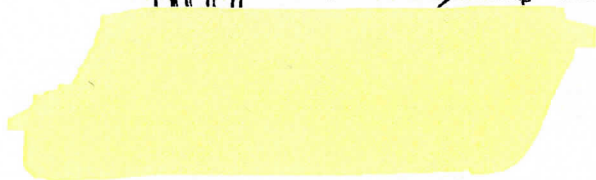
- Aan: Zie verzendlijst

Telefoon 070 - 318 81 88
Telefax 070 - 318 79 51
Telex KYDER/BIV NL 33763

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
Onderwerp		DIS/91/153/5994	16 december 1991
CVIN-bijdrage			

1. Als bijlage bied ik U aan de MID-bijdrage ten behoeve van de CVIN-vergadering van 19 december 1991.
2. Zonder bijlage is deze brief ongeclassificeerd.

Het Hoofd Militaire Inlichtingendienst,
voor deze
het wvd Hoofd Stafafdeling Inlichtingen

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070- 318 67 36

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

[REDACTED]

Verzendlijst behorende bij brief nr. DIS/91/153/5954 d.d. 16 december 1991

Aan:

Exemplaar nr.:

Voorzitter CVIN

①

Hoofd BVD [REDACTED]

2

Hoofd IDB

3

BuZa/DAV

4

BuZa/AMAD t.a.v. [REDACTED]

5

Plv. Hoofd MID/KM

6

Plv. Hoofd MID/KL

7

Plv. Hoofd MID/KLu

8

Intern:

H/MID

9

HSI/MID

10

HMA/MID

11

HPEA/MID

12

Bureau MA

13 t/m 16

Bureau PEA

17 t/m 20

MID-Archief

21

[REDACTED]

BIJLAGE behorende bij brief
nr.: DIS/91/153/ 5334
d.d. 16 december 1991

CVIN-BIJDRAGE VAN DE MILITAIRE INLICHTINGDIENST D.D. 19 december 1991

MILITAIRE-POLITIEKE ONTWIKKELINGEN

SOVJET UNIE

1. Een nieuwe coup poging ?

Inleiding

De afgelopen weken is door verschillende Sovjet leiders, met name president Gorbachev en MinBuZa Shevardnadze, gewezen op het gevaar van een nieuwe staats-greep poging. Volgens Gorbachev zou een nieuwe coup momenteel in voorbereiding kunnen zijn in kringen van het Militair-Industriële Complex of binnen de structuren van de Verboden Communistische Partij (CPSU). Een woordvoerder van Gorbachev heeft gesteld dat het leger het risico loopt een instrument te worden in handen van wat werd genoemd on-constitutionele politieke krachten, die mogelijk tot nieuw leven zullen worden gebracht. Dit laatste kan slechts betrekking hebben op de CP. In onderstaande beschouwing zal nader worden ingegaan op de mogelijkheid dat op korte termijn inderdaad in de Sovjet Unie opnieuw een coup-poging zal plaatsvinden, waar zowel de strijdkrachten, vertegenwoordigers van de defensie-industrie als functionarissen van het vroegere CPSU-apparaat bij betrokken zijn.

Beschouwing

De desintegratie van de centrale gezagsorganen in combinatie met het ontstaan van nieuwe, van Moskou onafhankelijke machtscentra in de hoofdsteden van de twaalf voormalige Sovjet Republieken leidt tot een sterke spreiding van de macht binnen het grondgebied van de vroegere Sovjet Unie. De fundamentele machtsverschuiving van de centrale overheidsinstanties naar de republieken heeft tot gevolg dat de Sovjet Unie als eenheidsstaat plaatsmaakt voor ad-hoc samenwerkingsverbanden tussen soevereine en deels volledig onafhankelijk geworden republieken. De overeenkomst tussen de Russische Federatie, de Oekraïne en Witrusland over de vorming van een gemeenbest, waar ook de vijf Centraal-Aziatische republieken zich nu bij willen aansluiten, is daar een voorbeeld van.

Deze ontwikkelingen hebben voor het defensie-apparaat van de voormalige Sovjet Unie grote consequenties. Hoewel de strijdkrachten en de centrale defensie-bureaucratie (Ministerie, Generale Staf) nog steeds Unie-organen zijn en hun toekomstige taken op Unie-niveau blijven zien, vindt de-facto een decentralisatie van het gezag over de strijdkrachten plaats. Ze zijn inmiddels op budgettair gebied afhankelijk geworden van de republieken en in het bijzonder van Rusland dat zich voor de betaling van salarissen en pensioenen van (voormalig) militair personeel garant heeft gesteld.

Door interne verdeeldheid slaagt de defensie-leiding er niet in om adequaat te reageren op de veranderde machtsverhoudingen en houdt zij vast aan veronderstellingen die inmiddels door de politieke realiteiten zijn achterhaald. Dit leidt er toe dat er nog steeds geen begin is gemaakt met de aanpak van de in omvang steeds groter wordende problemen waarmee de Sovjet militairen worden geconfronteerd. Daarbij gaat het, afgezien van de herstructurering van het defensie-apparaat zelf, vooral ook om de sterk verslechterende sociale omstandigheden (huisvesting, salarissen) alsmede om de vrijwel onhoudbare positie van Sovjet militairen in crisisgebieden (o.a. Transkaukasus, Moldavië). Mede doordat de traditionele bevelsstructuren formeel nog

bestaan, is het theoretisch denkbaar dat de centrale defensieleiding het uiteenval-
len van de Unie door een staatsgreep zal trachten te stoppen. Concrete aanwijzingen
daarvoor ontbreken echter. In het licht van de grote politieke risico's, twijfels
over de technische uitvoerbaarheid en het vooruitzicht van grootschalig bloedver-
gieten verbonden aan een dergelijke stap, zal de militaire leiding naar verwachting
niet in staat zijn om tot een dergelijk optreden te besluiten. Op Unie-niveau
ontbreken, door de reeds vergevorderde decentralisatie, eveneens de voorwaarden voor
een succesvolle staatsgreep door het veiligheidsapparaat al dan niet in combinatie
met het inmiddels ontbonden partij-apparaat of vertegenwoordigers van de defensie-
industrie.

Een tweede mogelijk scenario is een staatsgreep op republieksniveau. Daarbij gaat
het niet om het verlenen van steun door militairen aan zittende regeringen van
individuele republieken. In het geval van Rusland zal de opstelling van president
Jeltsin ten opzichte van de militairen van doorslaggevende betekenis zijn. De
Russische president is zich van de noodzaak van een (voorlopig) goede relatie met de
militairen bewust. In dat kader verdient ook zijn recente besluit om de salarissen
van de militairen op korte termijn fors te verhogen vermelding. Hoewel in het kader
van de economische hervormingen de Russische autoriteiten de militaire uitgaven het
komende jaar mogelijk zullen halveren en de materieeluitgaven met zelfs 70 à 80%
zullen terugbrengen, zal daarbij zeker geprobeerd worden om de levensomstandigheden
van de militairen (en daarmee hun loyaliteit aan de Russische leiding) zoveel
mogelijk op peil te houden. Naar verwachting zullen de defensiereducties dan ook
voorlopig geen aanleiding geven tot tegen Jeltsin gerichte staatsgreep-initiatieven
door het militaire apparaat. Er zijn evenmin aanwijzingen dat het onlangs gevormde
Russische veiligheidsapparaat zich aan de controle van Jeltsin onttrekt en voor een
coup poging beschikbaar zou zijn. Hetzelfde geldt voor de restanten van het partij-
apparaat van de Russische Communistische Partij en de inmiddels door de Russische
regering overgenomen centrale militair-industriële bureaucratie.

Voor de politieke stabiliteit kunnen op lokaal en regionaal niveau een drietal grote
gevaaren worden onderscheiden. In dat verband kunnen genoemd worden gewapende acties
van militairen, die door het optreden van de autoriteiten in de republieken in een
als onaanvaardbaar ervaren (dwang) positie terecht komen en vervolgens tot eigen-
machtig militair optreden overgaan, voedselrellen en etnische gewelddadigheden.

Op economisch gebied zullen zich, door het wegvallen van de regelingen en structuren
aan de planeconomie gekoppeld aan de structurele tekortkomingen van het transport-
en distributiesysteem, deze winter groeiende problemen in de voedselvoorziening
voordoen. Met name steden die weinig te bieden hebben in de ruilhandel, die de
relatie stad-platteland steeds meer karakteriseren, staat een moeilijke periode te
wachten. Daarin zijn voedselrellen zeer aannemelijk.

Op politiek gebied zullen de spanningen in gebieden met omvangrijke minderheden
aanzienlijk toenemen. Vooral de omvangrijke Russische minderheden (waaronder ook
militairen en hun gezinnen) in verschillende republieken vormen, met name in het
geval van discriminatie door de republieksregeringen, een sterk destabiliserend
element.

Lokale of regionale opstanden, waar ook managers van in ernstige financiële moei-
lijkheden verkerende defensie-bedrijven zich bij kunnen aansluiten, kunnen in
beginsel leiden tot de omverwerping van het gezag alsmede de terugkeer van voorma-
lige CPSU-functionarissen of het overnemen door hoge plaatselijke militairen van
vooraanstaande machtsposities op het genoemde, lagere, bestuursniveau.

Indien men er niet in zou slagen om dergelijke lokale opstanden en/of militaire
revoltes snel te beëindigen, bestaat het gevaar dat de situatie in bepaalde gebieden

dreigt af te glijden naar anarchie. Er bestaat reden tot twijfel of de autoriteiten in de republieken in staat zijn dergelijke crises effectief, door de inzet van leger of politie of met andere middelen (voedselleveranties) het hoofd te bieden. Dit wordt mede veroorzaakt doordat de militaire doch ook de civiele autoriteiten, alsmede de parlementen in de republieken, grote terughoudendheid aan de dag leggen om militairen te laten interveniëren en de orde te herstellen. Een ontwikkeling naar anarchie in grote gebieden zou alsnog aanleiding kunnen geven tot een machtsovername door de militairen in de betreffende republiek. Dit geldt zeker ook voor Rusland.

Conclusie

Vooralsnog moeten de kansen op een nieuwe staatsgreppoging door de strijdkrachten in samenwerking met het partij-apparaat van de voormalige Communistische Partij of de militair-Industriële bureaucratie, op Unieniveau gering worden geacht. Op republieksniveau is een dergelijke staatsgreep evenmin waarschijnlijk. Dit geldt ook voor Rusland waar president Jeltsin zich bewust is van de noodzaak om, ondanks de onvermijdelijke defensiereducties, met het militaire apparaat een goede relatie te onderhouden. Op lokaal en regionaal niveau zijn evenwel crises denkbaar die een zodanige omvang kunnen krijgen dat militairen in de betreffende republiek daarin aanleiding zien om de mogelijkheden van een staatsgreep te heroverwegen. Dit laatste geldt ook voor de Russische republiek.

2. Nieuw Gemenebest

Inleiding

Nadat de Oekraïense president Kravchuk bij zijn ambtsaanvaarding op 5 december opnieuw duidelijk had gemaakt het ontwerp voor een nieuw Unieverdrag niet te zullen tekenen, verklaarde de Russische president Yeltsin op 8 december in een toespraak voor het Witrussische parlement geen heil meer te zien in het streven van Sovjet president Gorbachev naar een nieuwe politieke unie. Tegen deze achtergrond besloten de presidenten van Oekraïne, Rusland en Witrusland op 8 en 9 december tijdens gezamenlijk overleg op initiatief van Kravchuk in Witrusland tot de vorming van een "Gemenebest van Onafhankelijke Staten". De desbetreffende overeenkomst is inmiddels door de parlementen van de Oekraïne, Witrusland, en de Russische Federatie geratificeerd. Inmiddels hebben ook de vijf Centraal-Aziatische republieken aangegeven van het Gemenebest deel te willen uitmaken. Eenzelfde stap zou door de Transkaukasische republieken eveneens nog worden overwogen.

inhoud van de overeenkomst

De overeenkomst stellen de drie republieken vast dat wat hen betreft "de Sovjet Unie, als subject van internationaal recht en als geopolitieke realiteit, ophoudt te bestaan". Volgens de overeenkomst is er een einde gekomen aan de activiteiten van de organen van de voormalige Sovjet Unie en is toepassing van de rechtsnormen en regels van "derde landen, met inbegrip van de voormalige Sovjet Unie" op het grondgebied van de drie staten niet langer toegestaan. De drie republieken erkennen uitdrukkelijk de onschendbaarheid van de huidige onderlinge grenzen en elkaars territoriale integriteit, en zien daarmee af van onderlinge gebiedsaanspraken.

Hoewel het bij het initiatief tot het gemenebest om een uitsluitend slavische aangelegenheid ging, staat dit volgens de verklaring van de drie presidenten open voor alle leden van de voormalige Sovjet Unie en voor andere staten die de doeleinden en beginselen van het gemenebest delen. Als gemeenschappelijke activiteiten worden onder meer genoemd "de coördinatie van het buitenlandse beleid, de vorming en ontwikkeling van een gemeenschappelijke economische ruimte, grensbeveiliging en het migratiebeleid, de ontwikkeling van het transport- en verbindingstelsel, de bescherming van het milieu en ecologische veiligheid en de de strijd tegen de georganiseerde misdaad", alsmede coördinatie van de activiteiten om de gevolgen van de kernramp in Chernobyl te boven te komen. Ook is sprake van het behoud van de

Roebel als gezamenlijke munteenheid en een harmonisering van de economische hervormingen door de republieken. Dit alles moet de komende maanden in een reeks speciale overeenkomsten worden uitgewerkt. Verder is besloten een aantal coördinatie-organen in te stellen, die in Minsk gevestigd zullen worden.

De drie republieken verplichten zich de internationale rechtsnormen en de verdragsverplichtingen van de voormalige Sovjet Unie strikt te zullen naleven. In dit verband is met name sprake van het Handvest van de Verenigde Naties, de Slotakte van Helsinki en andere documenten van de Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa. Door afzonderlijke republieken is echter ook gewag gemaakt van START, CSE en het Non-ProliferatieVerdrag.

In de overeenkomst wordt het recht van de deelnemende staten onderschreven om eigen strijdkrachten te vormen, maar is tevens overeengekomen een verenigd bevel over een gemeenschappelijke "militair-strategische ruimte" in stand te houden. De drie republieken willen het gezamenlijke beheer/controlé over de kerwapens op hun grondgebied in het gemeenebest onderbrengen en verklaren te streven naar totale nucleaire ontwapening onder internationaal toezicht. Verder spreken zij zich uit voor samenwerking in de militaire uitgaven en bewapening verder terug te dringen.

Beschouwing

De door de gemeenebest-leden beoogde samenwerkingsgebieden komen in belangrijke mate overeen met die in Gorbachev's unie-voorstellen. In tegenstelling tot de unie-voorstellen voorziet de gemeenebest-overeenkomst echter niet in centrale bestuursinstellingen boven de republieken met eigen bevoegdheden, die met name voor de Oekraïne onaanvaardbaar waren. De gemeenebest-plannen houden wat dat betreft een duidelijke concessie van Rusland en Witrusland aan de Oekraïne in. Gezien het militaire, politieke en economische gewicht van de drie slavische republieken binnen de voormalige Sovjet Unie en het feit dat meerdere republieken inmiddels geneigd zijn zich bij het gemeenebest aan te sluiten, betekenen de plannen het definitieve einde voor het door Gorbachev nagestreefde Unieverdrag en de centrale bestuursorganen.

Door deze ontwikkelingen is de positie van Gorbachev als president van de Sovjet Unie verder uitgehold. Gorbachev heeft weliswaar als president en Hoogste Opperbevelhebber van de Sovjet strijdkrachten nog steeds de formele controle over de kernwapens, maar de militaire leiding lijkt niet meer bereid Gorbachev's unieplannen te steunen. Opmerkelijk is in dit verband dat een ontmoeting tussen Gorbachev en de militaire leiding op 10 december geen openlijke steunbetuiging voor de Sovjet president heeft opgeleverd. Daarentegen heeft Minister van Defensie Shaposhnikov zich bij herhaling voor gemeenebest-ideeën uitgesproken en heeft de militaire leiding bij een ontmoeting met de Russische president Yeltsin op 11 december openlijk haar steun uitgesproken voor de in de gemeenebest-plannen opgenomen defensievoorstellen. Hoewel Gorbachev aanvankelijk de gemeenebest-plannen als ongrondwettig veroordeelde en aangaf voor het voortbestaan van de unie te zullen blijven vechten, is duidelijk geworden dat dit streven geen kans op succes meer heeft. Tegen deze achtergrond zijn er inmiddels aanwijzingen dat hij bereid zou zijn zich bij de vorming van een gemeenebest neer te leggen. Zijn aftreden als president op korte termijn zou het formele einde van het Sovjet staatsbestel betekenen, maar tevens de formele overdracht van taken en bevoegdheden van de centrale gezagsorganen naar de republieken en het gemeenebest kunnen bemoeilijken en de politieke controle over de strijdkrachten in deze overgangsfase ongunstig beïnvloeden.

Met name Kazachstan bevindt zich als de vierde republiek waar strategische kernwapens zijn opgesteld t.a.v. het gemeenebest in een moeilijke positie. Een factor van belang daarbij is het feit dat de Russen zeker in het geïndustrialiseerde Noorden van deze republiek de dominante bevolkingsgroep vormen. Na het bekend worden van de gemeenebest-plannen heeft de Kazachstaanse president Nazarbajev zich aanvankelijk

terughoudend opgesteld, doch later verklaard rekening te houden met de "objectieve omstandigheden die het leven dicteert". Kazachstan heeft zich inmiddels na overleg met de andere vier Centraal-Aziatische republieken op 12 december in de Turkmeense hoofdstad Ashkabad uitgesproken voor aansluiting bij het gemenebest.

De slavische dominantie van het gemenebest vormt overigens een complicerende factor voor de toetreding van de niet-slavische republieken, die zich door de gang van zaken bij het tot stand komen van de gemenebest-overeenkomst toch al buitengesloten achten. In het bijzonder de Centraal-Aziatische republieken vrezen dat aansluiting bij het gemenebest tot continuering van de traditionele Russisch/slavische overheersing zal leiden. Een Islamitische statenbond als politiek alternatief is echter niet haalbaar om zowel politieke als economische redenen. Het feit echter dat het gemenebest geen centrale bestuursorganen doch slechts coördinerende instanties zal kennen, kan een deel van deze vrees wegnemen. De Centraal-Aziatische republieken zouden overigens, met uitzondering van Kazachstan, voor de slavische republieken een grote economische belasting vormen. Dit geldt in mindere mate voor de republieken in de Transkaukasus, waar de voortdurende etnische onrust echter aansluiting bij dit nieuwe samenwerkingsverband voor de drie huidige gemenebest-landen minder aantrekkelijk maakt.

Conclusie

De gemenebest-plannen van de drie Slavische republieken betekenen een definitieve breuk met het traditionele Sovjet staatsbestel en Gorbachev's plannen om de Unie met behoud van een centraal gezag te herstructureren. Zijn aftreden als president op korte termijn zou echter de formele overdracht van taken en bevoegdheden van de centrale gezagsorganen naar de republieken en het gemenebest kunnen bemoeilijken en de politieke controle over de strijdkrachten in deze overgangsfase ongunstig beïnvloeden.

De gemenebest-overeenkomst waar naar verwachting de overgrote meerderheid van de voormalige Sovjet republieken zich bij zal willen aansluiten, laat nog tal van vragen open. Op defensiegebied is tussen de drie republieken weliswaar een accord bereikt over verdere bezuinigingen en een herstructurering van het militair-industriële complex, maar het is nog onduidelijk hoe in het kader van de defensie-samenwerking het beoogde verenigd commando over de gemeenschappelijke militair-strategische ruimte en het gemeenschappelijke beheer over de kernwapens zal worden georganiseerd. In dit verband hebben Rusland en de Oekraïne de afgelopen dagen bijvoorbeeld reeds tegenstrijdige uitspraken gedaan wat betreft de besluitvormingsprocedures rond de inzet van kernwapens. Ook is onduidelijk wat er moet gebeuren met militaire eenheden elders in de voormalige Sovjet Unie, in die gebieden die niet onder het gemenebest vallen.

Er is derhalve slechts sprake van een beginselaccord dat op zowel politiek, militair als economisch gebied door een reeks van verdragen nader zal moeten worden ingevuld. Met name de Oekraïnsche politieke leiding blijkt het akkoord echter reeds op een aantal punten in de praktijk anders te interpreteren dan de Russische Federatie en Witrusland. Belangrijke positieve punten blijven evenwel het besluit om de kernwapens onder gemeenschappelijke controle en beheer te houden en de uitdrukkelijke erkenning van de bestaande onderlinge grenzen en territoriale integriteit. Door dit laatste wordt het risico van gewelddadige grensconflicten tussen de deelnemende republieken verkleind.

Mede gelet op de steun die de militaire leiding inmiddels aan de gemenebest-plannen heeft betuigd, vormt de overeenkomst wel een politieke basis voor nauwe samenwerking tussen de vier voormalige Sovjet republieken waar strategische kernwapens zijn opgesteld met betrekking tot het beheer/controle over het strategisch-nucleaire wapenarsenaal van de voormalige Sovjet Unie.